

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้ว่าปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์ตลอดจนวิทยาการด้านต่าง ๆ จะมีความเจริญก้าวหน้าไปมากเพียงใด มนุษย์ก็ยังไม่พ้นการเกิด แก่ เจ็บ และตายในที่สุด การเจ็บป่วยอาจเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บทั่ว ๆ ไป เช่น โรคเลือดออกในกระเพาะอาหารและลำไส้ การผ่าตัดต่าง ๆ โรคโลหิตจาง เกล็ดเลือดต่ำ เป็นต้น หรืออาจเกิดจากอุบัติเหตุ ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน บาดเจ็บสาหัส หรือบางรายอาจเสียชีวิตลงอย่างน่าเสียดาย เหตุการณ์เหล่านี้ การช่วยเหลือทางการแพทย์มีความจำเป็นมาก ในกรณีที่มีผู้ป่วยเสียโลหิตมากก็ต้องทดแทนด้วยการให้โลหิต ซึ่งไม่สามารถหาสารใด ๆ หรือสร้างเม็ดโลหิตที่มีความสลับซับซ้อนมาทดแทนได้ นอกจากการจัดหาโลหิตจากแหล่งธรรมชาติที่ได้จากร่างกายมนุษย์เองเท่านั้นโดยได้มาจากการบริจาคโลหิตนั่นเอง

การบริจาคโลหิตเป็นการเอาโลหิตออกจากร่างกายโดยการเจาะออกทางเส้นโลหิตดำครั้งหนึ่งๆ ประมาณ 300-400 ซีซี หรือเท่ากับประมาณร้อยละ 6-7 ของปริมาณโลหิตในร่างกาย การเอาโลหิตออกในปริมาณดังกล่าว จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายแต่อย่างใด แต่จะช่วยกระตุ้นให้ไขกระดูกทำการปลดปล่อยเม็ดโลหิตใหม่ ๆ ออกมาชดเชยส่วนที่สูญเสียไป เท่ากับช่วยให้ไขกระดูกได้ทำงานดีขึ้น แม้ร่างกายจะมีได้สละโลหิตออกไป เม็ดเลือดแดงก็จะถูกทำลายไปตามกลไกธรรมชาติของร่างกาย เพราะว่าอายุของเม็ดเลือดแดงจะอยู่ในร่างกายเพียง 120 วัน เท่านั้น ดังนั้นการบริจาคโลหิตจึงไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว แต่ทั้งนี้การบริจาคโลหิตต้องไม่บ่อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 3 เดือนต่อครั้ง มิฉะนั้นอาจเกิดภาวะโลหิตจางจากการสูญเสียธาตุเหล็กได้

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดหาโลหิต โดยจะเก็บโลหิตจากผู้บริจาคทั่วไป ซึ่งมีทั้งการเจาะเก็บภายในสถานที่และการเจาะเก็บโลหิตโดยหน่วยเคลื่อนที่ ในการรับบริจาคโลหิตได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้บริจาคไว้ดังนี้ (ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย 2535: 32)

1. อายุระหว่าง 17 ปีบริบูรณ์ถึง 60 ปี
2. น้ำหนัก 45 กิโลกรัมขึ้นไป
3. ไม่มีประวัติเป็นโรคตับอักเสบ หรือดีซ่าน ตัวเหลือง ตาเหลือง
4. ไม่เป็นไข้มาเลเรียในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา และไม่เป็นโรคดังต่อไปนี้ คือ กามโรค
 คุชชิตาโรค ไขข้ออักเสบ ไขข้ออักเสบ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ วัณโรค
 คุดทะราด ไขข้ออักเสบ ไขข้ออักเสบ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ วัณโรค
 บ่อขี้ วัณโรคผิวหนัง วัณโรค วัณโรคหัวใจ วัณโรคไต วัณโรคเบาหวาน
5. ไม่อยู่ในระหว่างน้ำหนักลดมากในระยะสั้นโดยไม่มีทราบสาเหตุ
6. ไม่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ
7. ไม่มีประวัติฉีดยาเสพติด
8. ผู้ต้องขัง พ้นโทษแล้ว 3 ปี จึงบริจาคได้
9. ภายหลังผ่าตัด หรือคลอดบุตร 6 เดือน
10. ไม่อยู่ในระหว่างมีประจำเดือน
11. สุขภาพทั่วไปสมบูรณ์ดี นอนหลับพักผ่อนเต็มที่ก่อนมาบริจาคอย่างน้อย 5 ชั่วโมง
 และเว้นระยะ 3 เดือน ถ้าเคยบริจาคมาก่อน

ในการจัดหาโลหิตบริจาค่นั้น แม้จะมีผู้มาบริจาคเป็นช่วง ๆ แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ จนทำให้เกิดอุปสรรคในการดูแลรักษาผู้ป่วย และแพทย์จำเป็นต้องงดผ่าตัดอยู่เสมอ ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้ประมาณการการใช้โลหิตของแต่ละประเทศไว้ประมาณร้อยละ 2 ของประชากร แต่จากการรวบรวมรายงานการใช้โลหิตทั่วประเทศ ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2524-2534 ที่ผ่านมามีพบว่า ปริมาณการใช้โลหิตในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นจากปีละประมาณ 530,000 หน่วยในปี พ.ศ. 2524 เป็นปีละประมาณ 750,000 หน่วยในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งคิดเป็นอัตราเพิ่มปีละประมาณ 3.58% จะเห็นได้ว่าปริมาณของโลหิตที่ใช้ภายในประเทศดังกล่าวนี้ยังต่ำกว่าค่าประมาณการความต้องการที่ควรจะเป็น เมื่อคิดจากร้อยละ 2 ของประชากรต่อปี แสดงว่าสถานะการใช้โลหิตภายในประเทศยังเป็นไปอย่างประหัต และถูกจำกัดด้วยปริมาณโลหิตที่จัดหาได้ (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปริมาณการใช้โลหิตเกี่ยวกับปริมาณความต้องการขององค์การอนามัยโลก (จาก
ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย 2535: 27)

ปี	ปริมาณการใช้โลหิต ทั้งประเทศ (ขวด)	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น จากปีก่อน	ปริมาณความต้องการคิดจาก 2% ของประชากร (ขวด)	สัดส่วนการใช้เงิน/ ปริมาณความต้องการ
2524	529,734	-	957,500	.55
2525	528,842	-0.71	976,939	.54
2526	564,244	6.69	990,301	.57
2527	596,609	5.74	1,011,602	.59
2528	665,532	11.55	1,053,913	.64
2529	652,712	-1.93	1,059,384	.62
2530	733,232	12.34	1,077,463	.68
2531	743,993	1.47	1,099,218	.68
2532	760,787	2.26	1,113,507	.68
2533	799,964	5.15	1,126,065	.71
2534	746,196	-6.72	1,139,221	.66
<u>เฉลี่ย</u>		3.58		

นอกจากนี้จากรายงานจำนวนผู้บริจาคโลหิตแยกตามช่วงอายุ และรายงานจำนวนครั้งที่
ที่บริจาคต่อปีของผู้บริจาคโลหิต พบว่าผู้บริจาคโลหิตที่มีอายุน้อยกว่า 21 ปี มีเพียงร้อยละ 24.17
ดังปรากฏในตารางที่ 2 ทั้ง ๆ ที่ในช่วงอายุดังกล่าวจัดว่าเป็นวัยที่ร่างกายเจริญเติบโต และมี
สุขภาพแข็งแรงเพียงพอพร้อมที่จะบริจาคโลหิตได้ สำหรับจำนวนครั้งที่บริจาคต่อปีพบว่ามีผู้บริจาค
1 ครั้งต่อปี ถึงร้อยละ 65.79 ซึ่งในการบริจาคโลหิตสามารถบริจาคได้มากกว่า 3 ครั้งต่อปี
โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายอย่างใด แต่กลับพบว่าจำนวนผู้บริจาคโลหิตมากกว่า 3 ครั้ง
ต่อปี มีเพียงร้อยละ 7.12 ดังปรากฏในตารางที่ 3 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนอาจมี

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริจาคโลหิตที่ไม่ถูกต้อง เพื่อให้การดำเนินการจัดหาโลหิตบรรลุถึงเป้าหมายที่องค์การอนามัยกำหนดไว้ ควรมุ่งสู่การประชาสัมพันธ์ให้เต็มที่ซึ่งให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญ คุณประโยชน์ในการบริจาคโลหิต เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและพร้อมใจกันให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะถ้าสามารถกระตุ้นและปลุกฝังเยาวชนที่มีช่วงอายุน้อยกว่า 21 ปี ให้เกิดการแสดงความเมตตาเอื้ออาทรผู้ที่กำลังรอคอยโลหิตได้ กลุ่มเป้าหมายในช่วงอายุดังกล่าว จะเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการจัดหาโลหิตมาก เพราะเป็นผู้ที่สามารถบริจาคโลหิตได้จนถึงอายุ 60 ปี ซึ่งเป็นอันเชื่อได้ว่างานจัดหาโลหิตบริจาคของศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ จะต้องประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

ตารางที่ 2 จำนวนผู้บริจาคโลหิตแยกตามช่วงอายุ ในปี พ.ศ. 2536 (จากรายงานประจำปี 2536 ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย: 96)

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนผู้บริจาคโลหิต (คน)	เปอร์เซ็นต์
น้อยกว่า 21	40,422	24.17
21 - 30	72,323	43.24
31 - 40	35,057	20.96
41 - 50	14,562	8.70
51 - 60	4,622	2.76
มากกว่า 60	280	0.17
รวม	167,266	100.00

ตารางที่ 3 จำนวนครั้งที่บริจาคต่อปี ของผู้บริจาคโลหิต (จากรายงานประจำปี 2536
ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย: 97)

จำนวนครั้ง/ปี	จำนวนผู้บริจาค	เปอร์เซ็นต์
1	110,037	65.79
2	28,744	17.18
3	16,578	9.91
มากกว่า 3	11,907	7.12
รวม	167,266	100.00

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวแปรต่างๆ ตามแนวทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (A Theory of Planned Behavior) ของไอเซ็น (Ajzen) เพราะทฤษฎีนี้สามารถทำนายพฤติกรรมที่อาจไม่ได้ดำเนินการควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ ทำให้ทราบว่า ทำไมคนจึงมีเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการทำหรือไม่ทำพฤติกรรมแตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงเจตนาเชิงพฤติกรรมและสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างถูกต้อง และเนื่องจากการบริจาคโลหิตเป็นพฤติกรรมการช่วยเหลืออย่างหนึ่ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาองค์ประกอบอื่นที่อยู่นอกเหนือจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพิ่มขึ้น คือ ความโน้มเอียงทางจริยธรรม ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนะแนวทางการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนมีพฤติกรรมการบริจาคโลหิตมากขึ้น

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (A Theory of Planned Behavior หรือ TPB) ของไอเซ็น (Ajzen, 1985, 1988, 1991; Ajzen และ Driver 1992; Ajzen และ

Madden 1986; Beck และ Ajzen 1991) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากทฤษฎีการกระทำ ด้วยเหตุผลของฟิชไบน์และไอเซ็น (Ajzen และ Fishbein 1980; Fishbein และ Ajzen 1975) โดยไอเซ็นได้เริ่มเสนอทฤษฎีนี้ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1985 โครงสร้างของทฤษฎีนี้มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ความแตกต่างที่สำคัญของทฤษฎีนี้กับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลอยู่ที่ปัจจัยการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) ที่สามารถใช้อธิบายพฤติกรรมหรือผลกรรมที่ไม่ได้อยู่ในการควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ (incomplete volitional control) กล่าวคือ เป็นพฤติกรรมที่บุคคลประสบปัญหาในการควบคุม ทำให้บุคคลไม่สามารถตัดสินใจได้แน่นอนว่าจะทำ-ไม่ทำ ต้องอาศัยโอกาสหรือทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เงิน เวลา ทักษะ การร่วมมือจากบุคคลอื่น เป็นต้น

ในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนไอเซ็น (1988) เห็นว่าการจะบรรลุถึงเป้าหมายของพฤติกรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือความต้องการของบุคคลเพียงอย่างเดียว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ไม่ใช่สิ่งจูงใจอื่น ๆ อีกด้วย เช่น โอกาสและทรัพยากรที่จำเป็น ซึ่งสามารถขยายความได้ว่า ถ้าบุคคลมีโอกาส ทรัพยากร และมีเจตนาที่จะทำพฤติกรรม เขาก็ควรทำพฤติกรรมนั้น ๆ ได้สำเร็จ นอกจากนี้ไอเซ็นยังเห็นว่า ความมองการควบคุมของบุคคลเป็นเส้นต่อเนื่อง ในทางสุดโต่งทางหนึ่ง เป็นพฤติกรรมที่บุคคลประสบปัญหาในการควบคุมน้อยมาก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น การเลือกตั้ง เมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในคูหาเลือกตั้ง เขาก็เลือกผู้สมัครได้ตั้งความตั้งใจ ในทางสุดโต่งอีกทางหนึ่ง เป็นพฤติกรรมที่บุคคลประสบปัญหาในการควบคุมมาก เช่น การจามหรือการลดความดันโลหิตลง ซึ่งพบว่าพฤติกรรมส่วนมากมักอยู่ระหว่างจุดสุดโต่งทั้ง 2 จุดนี้ พฤติกรรมที่บุคคลตั้งใจจะทำ อาจพิจารณาได้ว่าเป็นเป้าหมายที่ความจำเป็นนั้นขึ้นกับความไม่แน่นอนในระดับหนึ่ง ดังนั้นบุคคลจึงควรพิจารณาถึงหน่วยของพฤติกรรม-เป้าหมาย (behavioral-goal units) และพิจารณาถึงเจตนาว่าเป็นแบบของการกระทำที่จะบรรลุถึงเป้าหมายของพฤติกรรม (behavioral goals) (ธีระพร อูรรณโณ 2535: 290)

สำหรับปัจจัยควบคุม (control factors) ไอเซ็น (1988) ได้อธิบายถึงปัจจัยควบคุมโดยแบ่งเป็น 2 ด้านหลักคือ

1. ปัจจัยภายใน ได้แก่

1.1 ข้อมูล ทักษะ และความสามารถ บุคคลที่มีเจตนาจะทำพฤติกรรมบางอย่าง หลังจากได้พยายามแล้ว ก็พบว่าเขาไม่สามารถทำสิ่งนั้นได้เพราะขาดข้อมูล ทักษะ หรือความ

สามารถ เช่น การที่ไม่สามารถเปลี่ยนทัศนคติทางการเมืองของบุคคลอื่นให้มีทัศนคติเดียวกับตนเพราะขาดทักษะทางภาษาและสังคม การขาดความรู้ทางด้านคำนวณทำให้ไม่สามารถสอนวิชาคณิตศาสตร์ให้แก่เด็ก การขาดความชำนาญด้านเครื่องกลทำให้ไม่สามารถซ่อมเครื่องบันทึกเสียงได้ หรือการที่จะมีลูกอีกคน ก็ขึ้นกับปัจจัยความสามารถมากกว่าจะขึ้นกับเจตนาเพียงอย่างเดียว (Vinokur-Kaplan, 1978) และการลืมก็เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญเช่นกันที่ทำให้คนไม่ได้ทำสิ่งที่เขาตั้งใจไว้ เช่น คนที่ลืมไปบริจาคโลหิตตามที่ตั้งใจไว้ (Pomazal และ Jaccard, 1976) ในบางพฤติกรรมอาจพบว่า ทักษะมีความสำคัญมากกว่าความพยายาม เช่น การขับรถแข่ง การพิมพ์ดีด

1.2 อารมณ์และการจำต้องทำ พฤติกรรมหลายอย่างบุคคลใช้จิตใจควบคุมได้ยาก เช่น ในบางครั้งพบว่า บุคคลไม่สามารถหยุดการคิด หรือฝันเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การพูดติดอ่าง การกระตุกที่ตา การระงับการกระทำที่รุนแรงขณะโกรธ เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอก จะมีอิทธิพลในการกำหนดว่าสถานการณ์ใดจะส่งเสริมหรือขัดขวางการทำพฤติกรรม

2.1 เวลาและโอกาส บุคคลอาจขาดโอกาสที่จะทำพฤติกรรมที่ตั้งใจไว้เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ กัน เช่น การไม่ได้ไปดูการแสดงเพราะตัวหมด หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับอุบัติเหตุรุนแรงขณะมาโรงพยาบาลหรือในงานวิจัยของ Pomazal และ Jaccard (1976) พบว่านักศึกษาไม่ได้ไปบริจาคโลหิตตามที่ตั้งใจไว้ เพราะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดหวังล่วงหน้า เช่น มีการสอบการสัมภาษณ์เข้าทำงาน และเป็นหวัด ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ล้วนทำให้นักศึกษาขาดโอกาสที่จะไปบริจาคโลหิต การขาดโอกาสเพียงครั้งเดียวอาจจะไม่ทำให้เขาเปลี่ยนความตั้งใจที่จะทำพฤติกรรมนั้นโดยสิ้นเชิง เขาอาจเลือกทำในโอกาสต่อไป

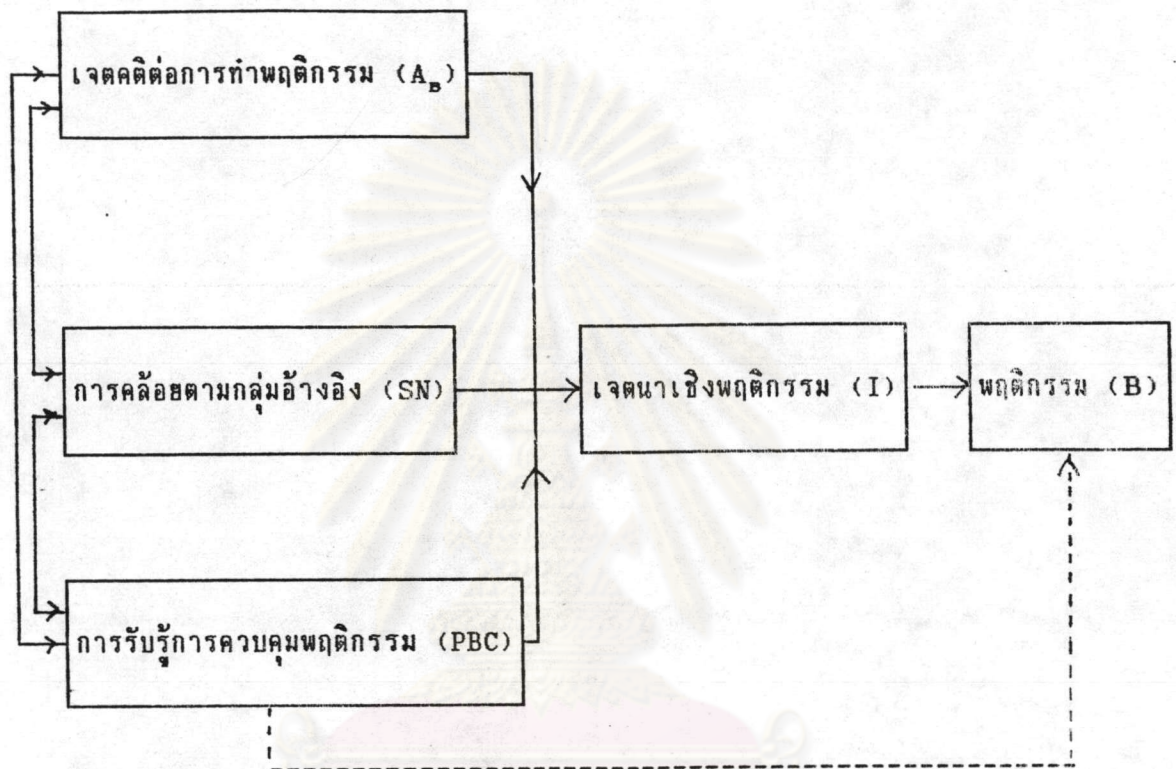
2.2 การขึ้นกับผู้อื่น ในการกระทำพฤติกรรมบางอย่าง บุคคลอาจไม่สามารถทำพฤติกรรมอย่างที่ตั้งใจไว้ เพราะในการทำพฤติกรรมนั้นมีส่วนที่ขึ้นอยู่กับบุคคลอื่น เช่น ความต้องการมีบุตรของภรรยา ต้องอาศัยความร่วมมือจากสามีด้วย หรือ น.ส. ก นัดกับเพื่อนจะไปชมภาพยนตร์ด้วยกัน ภายหลังเพื่อนโทรศัพท์มาบอกว่าไปชมภาพยนตร์ด้วยไม่ได้ น.ส. ก อาจจะไปชมภาพยนตร์ในวันและเวลาที่นัดกับเพื่อนไว้

กล่าวโดยสรุป การขาดโอกาสและการขึ้นกับผู้อื่น มักจะนำไปสู่การเปลี่ยนความตั้งใจหรือเจตนาในการทำพฤติกรรมเพียงชั่วคราวเท่านั้น

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

มีสาระสำคัญดังนี้ (ธีระพร อูรรณโณ 2535: 291-293; Ajzen และ Driver 1991: 188)

โครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนปรากฏในภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า

ภาพที่ 1 โครงสร้างพื้นฐานของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (จาก Ajzen, 1988, 1991; Ajzen และ Driver, 1992; Ajzen และ Madden, 1986; Beck และ Ajzen, 1991)

1. ปัจจัยหลัก (central factor) ในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ "เจตนาเชิงพฤติกรรม" (Behavioral Intention หรือ I) โดยเจตนาในทฤษฎีนี้หมายถึงเจตนาที่จะพยายามทำพฤติกรรมนั้น เจตนาเป็นปัจจัยการจูงใจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เจตนาจะเป็นตัวชี้บ่งว่า บุคคลได้ทุ่มเทความพยายามมากน้อยเพียงใดที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ยิ่งบุคคลมีความตั้งใจแน่วแน่และพยายามมากเพียงใด ความเป็นไปได้ที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมก็ยิ่งมากเท่านั้น

2. เจตนาเชิงพฤติกรรม ขึ้นอยู่กับตัวกำหนด 3 ตัว คือ เจตคติต่อการทำพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (ซึ่งคล้ายกับทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของฟิชไบน์และไอเซ็น) และ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม

2.1 เจตคติต่อการทำพฤติกรรม (Attitude Toward The Behavior หรือ A_b) เป็นการประเมินทางบวกหรือลบต่อการกระทำนั้น ๆ จัดได้ว่า A_b เป็นปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) และได้รับอิทธิพลหรือถูกกำหนดจากผลรวมของผลคูณ ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมหรือผลของการกระทำ (Behavioral Beliefs หรือ b) และการประเมินผลกรรมหรือผลของการกระทำ (Evaluation of Consequences หรือ e) เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$A_b = f [\sum_{i=1}^n b_i e_i] \dots\dots\dots (1)$$

เมื่อ n คือ จำนวนความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม

2.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm หรือ SN) เป็นการรับรู้ของบุคคลว่าคนอื่น ๆ ที่มีความสำคัญสำหรับเขาต้องการหรือไม่ต้องการให้เขาทำพฤติกรรมนั้น ๆ

SN ขึ้นอยู่กับผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของตน (Normative Beliefs หรือ NB) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่าบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในกลุ่มอ้างอิงประสงค์จะให้คนทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นเพียงใด และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to Comply หรือ MC) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า ตนต้องการทำตามที่กลุ่มอ้างอิงแต่ละกลุ่มต้องการให้คนทำเพียงไร กลุ่มอ้างอิงในที่นี้ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุคคลผู้นั้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$SN = f [\sum_{j=1}^m NB_j MC_j] \dots\dots\dots (2)$$

เมื่อ m คือ จำนวนแหล่งหรือกลุ่มอ้างอิง

2.3 การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control หรือ PBC) เป็นการรับรู้ของบุคคลว่า เป็นการยากหรือง่ายที่จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ

PBC ขึ้นอยู่กับผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (Control

Beliefs หรือ C) และการรับรู้การควบคุม (Perceived Power หรือ P) ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับการมี หรือไม่มีทรัพยากรหรือโอกาสที่จำเป็นในการทำพฤติกรรม ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมนี้อาจได้รับอิทธิพลจาก

- 2.3.1 ประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ๆ ในอดีต
- 2.3.2 ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น
- 2.3.3 การสังเกตจากประสบการณ์ของคนคุ้นเคยและเพื่อน
- 2.3.4 มีตัวแปรอื่น ๆ ที่เพิ่มหรือลด การรับรู้ความยากของการทำพฤติกรรมนั้น

ส่วนการรับรู้การควบคุม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า มีปัจจัยควบคุมบางอย่างที่สามารถเลือกอำนาจหรือขีดขวางการแสดงพฤติกรรมนั้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$PBC = f \left[\sum_{k=1}^q C_k P_k \right] \dots \dots \dots (3)$$

เมื่อ q คือจำนวนปัจจัย

3. จากข้อ 2.1, 2.2 และ 2.3 สามารถเขียนเป็นสมการทำนายได้ว่า

$$B \sim I = f [A_{\beta} . \beta 1 + SN . \beta 2 + PBC . \beta 3] \dots \dots \dots (4)$$

เมื่อ $\beta 1, \beta 2, \beta 3$ เป็นน้ำหนักที่ได้จากการคำนวณสมการถดถอยพหุคูณ

4. ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการทำนาสเจตนาเชิงพฤติกรรม และความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเจตนาและการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการทำนาสพฤติกรรม อาจเปลี่ยนแปลงได้จากพฤติกรรมหนึ่งไปสู่อีกพฤติกรรมหนึ่ง และจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง นั่นคือในเจตนาเชิงพฤติกรรมบางพฤติกรรมอาจถูกกำหนดโดยเจตคติต่อพฤติกรรม ส่วนในบางพฤติกรรมเจตนาอาจได้รับอิทธิพลจากเจตคติต่อพฤติกรรม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม แต่บางพฤติกรรมเจตนาอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งสามได้เช่นกัน

5. กฎเกณฑ์ทั่วไปมีว่า หาก A_{ij} , SN เป็นบวกเพียงไรและ PBC ก็เป็นบวกด้วย บุคคลก็ควรมี I ที่หนักแน่นที่จะทำพฤติกรรมมากเท่านั้น ส่งผลให้การทำนายนพฤติกรรมมีความแม่นยำขึ้น โอเซ็นเห็นว่าการ PBC มีความเหมาะสมในแง่แรงจูงใจสำหรับเจตนา บุคคลที่เชื่อว่าเขาไม่มีทรัพยากรหรือโอกาสที่จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ มักจะไม่มีเจตนาหนักแน่นที่จะทำพฤติกรรมนั้น แม้ว่าเขาจะมี A_{ij} เป็นบวกและเชื่อว่าคนที่มีความสำคัญสำหรับเขายอมรับให้เขาทำพฤติกรรมนั้นก็ตาม ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ PBC จะเป็นตัวร่วมกับ A_{ij} และ SN ในการมีอิทธิพลต่อ I (ลูกศรที่มาจาก A_{ij} , SN และ PBC ไป I ในภาพที่ 1 ถือเป็นภาค 1 ของทฤษฎี)

6. PBC อาจสัมพันธ์กับพฤติกรรมโดยตรง โดยไม่ผ่าน I โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลมี PBC ตรงกับความเป็นจริง (ลูกศรเส้นไขว้ปลาในภาพที่ 1 ถือเป็นภาค 2 ของทฤษฎี)

7. ในบางกรณี PBC อาจไม่ได้สะท้อนถึงความสามารถในการควบคุมอย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่บุคคลมีข้อมูลน้อยเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ข้อกำหนดในการทำพฤติกรรมหรือทรัพยากรที่มีเปลี่ยนแปลงไป หรือกรณีที่มีตัวแปรใหม่ที่ไม่คุ้นเคยเกิดขึ้นในสถานการณ์ ภายใต้ง่อนไขเหล่านี้ การวัด PBC อาจเพิ่มความแม่นยำในการทำนายนพฤติกรรมได้น้อย

8. บทบาทของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม ทฤษฎีนี้จำแนกความเชื่อเป็น 3 ชนิด คือ

8.1 ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral Beliefs) ซึ่งมีอิทธิพลต่อ A_{ij} เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับผลของการกระทำ หากบุคคลมีความเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลกระทบทางบวก เขาก็จะมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมนั้น ขณะที่บุคคลซึ่งเชื่อว่าการทำพฤติกรรมนั้นจะนำไปสู่ผลกระทบทางลบ เขาก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมนั้น

8.2 ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (Normative Beliefs) ซึ่งเป็นตัวกำหนด SN เป็นความเชื่อที่ว่าบุคคลหรือกลุ่มคนเฉพาะคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น หากบุคคลเชื่อว่าคนอื่นที่มีความสำคัญสำหรับเขาคิดว่าเขาควรทำพฤติกรรมนั้น บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้น ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลเชื่อว่าคนอื่นที่มีความสำคัญสำหรับเขาคิดว่าเขาไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น เขาก็มีแนวโน้มที่จะไม่ทำพฤติกรรมนั้น

8.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (Control Beliefs) ซึ่งเป็นพื้นฐานของ PBC เป็นความเชื่อเกี่ยวกับการมี หรือไม่มีทรัพยากรหรือโอกาสที่จะทำพฤติกรรม หากบุคคลเชื่อว่าเขามีทรัพยากรและโอกาสมาก และมีอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางน้อยเพียงไร เขาก็ควรจะรับรู้ว่าเขาสามารถ

ควบคุมพฤติกรรมได้มากเพียงนั้น

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของตัวแปรแต่ละตัวตามทฤษฎี

1. พฤติกรรม (Behavior) การที่จะเข้าใจถึงพฤติกรรมได้จะต้องทำความเข้าใจ
สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ (Ajzen และ Fishbein 1980: 29-39)

1.1 พฤติกรรมและผล (Behavior versus Outcome)

ในการศึกษาพฤติกรรมที่สนใจนั้น เราจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่า จะศึกษา
พฤติกรรมหรือผล เพราะทั้ง 2 อย่างนี้มีความแตกต่างกัน พฤติกรรมคือสิ่งที่บุคคลลงมือกระทำเอง
แต่ผลอาจเกิดจากการกระทำของบุคคลส่วนหนึ่ง และเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ อีกส่วนหนึ่ง พฤติกรรม
หลาย ๆ พฤติกรรมที่ต่างกัน อาจนำไปสู่ผลกรรมที่เหมือนกัน เช่น การลดน้ำหนัก อาจเกิดจาก
การทำพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น รับประทานอาหารที่มีแคลอรีต่ำ รับประทานยาตามที่แพทย์สั่ง งด
อาหารบางมื้อ หรือออกกำลังกายโดยการวิ่งทุก ๆ วัน

1.2 การกระทำเดี่ยวกับประเภทพฤติกรรม (Single Actions versus Behavioral Categories)

บุคคลมักจะมองข้ามความแตกต่างระหว่างการกระทำเดี่ยวกับประเภท
พฤติกรรม การกระทำเดี่ยวหมายถึง พฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงที่บุคคลกระทำ ซึ่งการนิยามการ
กระทำนั้นต้องให้มีความชัดเจนเพียงพอที่ผู้สังเกตจะสังเกตได้ การกระทำบางอย่างสามารถ
สังเกตได้ง่าย เช่น การซื้อบุหรี่มาร์โบโล แต่การกระทำบางอย่างสังเกตได้ยาก เช่น การอ่าน
ค่าเดือนเกี่ยวกับสุขภาพบนซองบุหรี่

ส่วนประเภทพฤติกรรม หมายถึง กลุ่มของการกระทำหลายๆ อย่าง ซึ่งเรา
ไม่สามารถสังเกตประเภทพฤติกรรมได้โดยตรง ต้องสังเกตจากการกระทำเดี่ยวทั้งหลาย เช่น
การควบคุมอาหาร ต้องสังเกตจากพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้ คือ การรับประทานอาหาร การดื่ม
เครื่องดื่ม หรือการรับประทานยาลดความอ้วน ในการวัดประเภทพฤติกรรมจะต้องกำหนดการ
กระทำเดี่ยวให้ครอบคลุมประเภทพฤติกรรมที่ศึกษาให้มากที่สุด

1.3 ความจำเพาะของพฤติกรรม

การกำหนดพฤติกรรมหรือการวัดพฤติกรรมที่จะศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึง

1.3.1 การกระทำ (Action) จะต้องกำหนดว่าเป็นการกระทำอย่างเดี่ยว

เช่น การดื่มนม การสูบบุหรี่ เป็นต้น หรือเป็นกลุ่มการกระทำ เช่น การออกกำลังกาย ซึ่งอาจประกอบด้วยการกระทำย่อย ๆ หลายการกระทำ เป็นต้นว่า การว่ายน้ำ การเล่นเทนนิส การวิ่ง การกระโดดเชือก หรือการเล่นฟุตบอล

1.3.2 เป้าหมาย (Target) หมายถึง เป้าหมายของการกระทำ เช่น การดื่มนมข้างต้น อาจกำหนดเป้าหมายให้เป็นนมเปรี้ยว

1.3.3 เวลา (Time) หมายถึง เวลาที่พฤติกรรมที่เราสนใจศึกษาจะเกิดขึ้น เช่น การดื่มนมเปรี้ยวในตอนเช้า

1.3.4 บริบท (Context) หมายถึง สถานที่หรือสถานที่ที่พฤติกรรมที่เราสนใจศึกษาจะเกิดขึ้น เช่น การดื่มนมเปรี้ยวที่บ้าน

ในการกำหนดพฤติกรรมที่ศึกษา จะกำหนดให้มีความจำเพาะมากน้อยเพียงใดก็ได้ เพียงแต่การวัดตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก็ต้องวัดในระดับความจำเพาะที่สอดคล้องกัน ถ้าความจำเพาะของพฤติกรรมมีมาก การวัดพฤติกรรมก็จะมีความแม่นยำมากขึ้น (Ajzen และ Fishbein 1980: 34)

1.4 ระดับการวัดพฤติกรรม

การสังเกตหรือการวัดการกระทำเดี่ยว อาจทำได้หลายวิธีคือ

1.4.1 วัดจากทางเลือก 2 ทาง คือ การเลือกที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น เช่น การบริจาคหรือไม่บริจาคโลหิต

1.4.2 วัดจากทางเลือกมากกว่า 2 ทางที่เขาสามารถเลือกได้ เช่น เขาเดินทางไปทำงานด้วยวิธีใดบ้าง อาจทำได้โดยการทำเครื่องหมาย / ในรายการต่อไปนี้

- _____ รถยนต์หรือรถกระบะส่วนตัว
- _____ การโดยสารรถยนต์หรือรถกระบะของผู้อื่น
- _____ รถประจำทาง
- _____ รถแท็กซี่
- _____ รถจักรยานยนต์
- _____ รถจักรยาน
- _____ เดิน

การวัดทางเลือกเหล่านี้เปรียบเสมือนกลุ่มของการกระทำเดี่ยว ในการที่จะกระทำหรือ

ไม่กระทำแต่ละอย่าง

1.4.3 วัดหรือสังเกตการกระทำในเชิงปริมาณ เป็นการวัดความถี่ของการกระทำที่เกิดขึ้นแทนที่จะวัดว่าบุคคลได้ทำหรือไม่ทำพฤติกรรมหนึ่ง เช่น การบริจาคเงินให้กับกองทุนต่าง ๆ หรือไม่ การวัดการกระทำในเชิงปริมาณนี้จะเป็นการวัดว่าเขาได้บริจาคเงินให้กับกองทุนต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร

1.4.4 การสังเกตซ้ำ เมื่อเราสนใจศึกษาพฤติกรรมนั้นเกิดขึ้นบ่อยเพียงใดในโอกาสต่าง ๆ มีวิธีการวัด 2 วิธีคือ

ก. การวัดความถี่สัมบูรณ์ (The Measure of Absolute Frequency)

หมายถึง การวัดจำนวนครั้งที่บุคคลทำพฤติกรรมหนึ่ง ๆ เช่น

พฤติกรรมการโดยสารรถไมโครบัสไปทำงานของ น.ส. ก

_____ ไม่ได้โดยสารเลขในเดือนพฤษภาคม

_____ 1-5 วันในเดือนพฤษภาคม

_____ 6-10 วันในเดือนพฤษภาคม

_____ 11-15 วันในเดือนพฤษภาคม

_____ 16-20 วันในเดือนพฤษภาคม

_____ 21-25 วันในเดือนพฤษภาคม

ข. การวัดความถี่สัมพัทธ์ (The Measure of Relative Frequency)

หมายถึง การวัดในเชิงร้อยละหรือสัดส่วนที่บุคคลทำพฤติกรรมนั้น เมื่อเทียบกับโอกาสที่เป็นไปได้ทั้งหมดที่บุคคลจะทำพฤติกรรมนั้น ๆ เช่น

เมื่อซื้อเทปเพลง น.ส. ก ได้ซื้อเทปเพลงของค่ายแกรมมี่

_____ ไม่เคย

_____ 1 ครั้งใน 6 ครั้ง

_____ 2 ครั้งใน 6 ครั้ง

_____ 3 ครั้งใน 6 ครั้ง

_____ 4 ครั้งใน 6 ครั้ง

_____ 5 ครั้งใน 6 ครั้ง

_____ 6 ครั้งใน 6 ครั้ง

การวัดแต่ละแบบต่างมีเป้าหมายต่างกัน ขึ้นกับความสนใจของผู้ศึกษา หากต้องการทราบความมากน้อยของการทำพฤติกรรม จะเป็นการวัดปริมาณของการทำพฤติกรรมนั้น แต่หากต้องการทราบว่าบุคคลทำพฤติกรรมนั้นบ่อยเพียงใด จะเป็นการวัดความถี่ของการทำพฤติกรรมนั้น

1.4.5 พฤติกรรมจากคำรายงานของตนเอง (Self-Reports of Behavior)

ในการทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล จะต้องมีการสังเกตว่า บุคคลนั้นได้ทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ ในบางกรณีการสังเกตพฤติกรรมโดยตรงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้หรือสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เช่น พฤติกรรมการใส่ห่วงคุมกำเนิด การสังเกตว่าผู้ชายใช้ถุงยางอนามัยหรือไม่ หรือพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กรณีเช่นนี้การวัดพฤติกรรมจึงมักต้องอาศัยคำรายงานของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการกระทำของตนเอง ถึงแม้ว่าวิธีการรายงานพฤติกรรมด้วยตนเองจะมีความตรงน้อยกว่าการสังเกตพฤติกรรมโดยตรง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้วิจัยที่จะต้องพยายามหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะเพิ่มความมั่นใจได้ว่า จะได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

นอกจากนี้ พฤติกรรมจากคำรายงานของตนเอง ยังสามารถตอบได้อย่างเป็นอิสระในแง่ของที่เหมาะสมเฉพาะ บริบท หรือเวลา เช่น การถามให้บุคคลตอบว่า ในรอบปีที่ผ่านมา เขาได้บริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศลใดบ้างหรือไม่ หรือในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา เขาได้ซื้อแผ่นเสียงหรือไม่ พฤติกรรมเช่นนี้ หากใช้วิธีการสังเกตจะเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก แต่เมื่อให้ผู้ตอบรายงานพฤติกรรมด้วยตนเอง จะทำให้การวัดพฤติกรรมมีความง่ายขึ้น

2. เจตนา (Intention)

เจตนา หรือเจตนาเชิงพฤติกรรมในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน หมายถึง ความตั้งใจหรือความต้องการที่จะพยายามทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งเจตนาที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมนี้ ไม่ได้หมายความว่า การวัดเจตนาเพียงตัวเดียว จะใช้เป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมเสมอไป โดยเฉพาะถ้าพฤติกรรมดังกล่าวบุคคลประสบปัญหาในการควบคุมมาก อาจมีปัจจัยอื่นที่เป็นปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งจูงใจ และมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรม

กฎเกณฑ์ทั่วไปมีว่าเจตนาของบุคคลที่มีความหนักแน่นสูง การได้รับข้อมูลใหม่มักจะไม่ใช่เพียงพอที่จะเปลี่ยนความตั้งใจในการทำพฤติกรรม ในทางตรงกันข้าม ถ้าเจตนาในการทำ-ไม่ทำพฤติกรรมมีความหนักแน่นต่ำ ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเหตุการณ์ที่ไม่คาดคะเนล่วงหน้าเพียงเล็กน้อยก็อาจมีอิทธิพลเปลี่ยนเจตนาหรือความตั้งใจของบุคคลได้ (Ajzen 1985: 21)

สิ่งสำคัญในการวัดเจตนา (Ajzen และ Fishbein 1980: 41-52) คือ

2.1 ความสอดคล้องระหว่างเจตนาและพฤติกรรม

การทำนายพฤติกรรมจากเจตนา จะต้องแน่ใจว่าการวัดเจตนาและพฤติกรรมนั้น มีความสอดคล้องกันในความจำเพาะทั้งในแง่การกระทำ เป้าหมาย บริบท และเวลา ซึ่งจะทำให้การทำนายพฤติกรรมนั้นมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

2.1.1 ความสอดคล้องกับการกระทำเดียว การวัดเจตนาของบุคคลในการกระทำเดียวสามารถวัดโดยการถามว่า

ฉัน () เจตนาจะไป บริจาคโลหิตในโอกาสที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ
 () เจตนาจะไม่ไป มารับบริจาคที่โรงเรียนของฉัน

หรือ

มีทางเป็นไปได้ _____ % ที่ฉันจะไปบริจาคโลหิต

หรือ

ฉันตั้งใจจะบริจาคโลหิตในโอกาสที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ มารับบริจาคที่โรงเรียนของฉัน

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปไม่ได้
 มาก ปานกลาง น้อย 2 ข้าง น้อย ปานกลาง มาก

พอๆกัน

หรือ

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปไม่ได้
 +3 +2 +1 0 -1 -2 -3

2.1.2 ความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่มีหลายทางเลือก เป็นการวัดเจตนาที่มีต่อพฤติกรรมที่มีหลายทางเลือก โดยวัดจากจำนวนทางเลือกของพฤติกรรมที่บุคคลกระทำ ทางเลือกเหล่านี้หมายถึง ชนิดของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน หรือพฤติกรรมเดียวกันแต่มีปริมาณแตกต่างกัน เช่น

ฉันมีเจตนาจะซื้อสบู่เด็กยี่ห้อ

_____ แคร่	_____ อองฟองท์
_____ จอห์นสัน	_____ แอบซอบบา
_____ โคลโคโม	_____ อื่น ๆ คือ _____
_____ คัสสัน	_____ ไม่ซื้อ

หรืออาจวัดเป็นร้อยละที่รวมกันแล้วเป็น 100 เช่น

ในการเลือกศึกษาต่อสายสามัญและสายอาชีพ หลังจากจบการศึกษาชั้น ม.ศ. 3

(เรวัต วิททกโกศล 2532)

_____ 5%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายอาชีพด้านเกษตรกรรม
_____ 10%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายอาชีพด้านคหกรรม
_____ 15%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายอาชีพด้านช่างอุตสาหกรรม
_____ 25%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายอาชีพด้านพาณิชยกรรม
_____ 30%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายสามัญ
_____ 10%	โอกาสที่ฉันจะเลือกศึกษาต่อสายสามัญด้านศิลปหัตถกรรม
_____ 5%	โอกาสที่ฉันจะไม่เลือกศึกษาต่อ

กรณีตัวอย่างข้างต้นนี้ โอเชินและพิชบายน์ (1980) เห็นว่าบุคคลจะกระทำในสิ่งที่เขากำหนดความน่าจะเป็นเชิงอัตนัย (Subjective Probability) ไว้อย่างสูงสุด หรือมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมที่เขาให้ค่าร้อยละสูงสุด คือ เขาจะเลือกศึกษาต่อสายสามัญหลังจากเรียนจบชั้น ม.ศ. 3

นอกจากนี้ กฎทั่วไปมีว่า การวัดเจตนาของบุคคลเพื่อนำมาใช้ทำนายพฤติกรรมของบุคคล ไม่สามารถนำมาใช้ทำนายขอบข่าย (extent) ขนาด (magnitude) หรือความถี่ของพฤติกรรมได้ สามารถทำนายได้เพียงว่าเขาจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น (Ajzen และ Fishbein 1980: 46) เช่น การบริจาคเงินให้องค์กรการกุศล เจตนาเชิงพฤติกรรมสามารถทำนายได้เพียงว่าเขาจะบริจาคเงินหรือไม่ แต่ไม่สามารถทำนายได้ว่า เขาจะบริจาคเงินจำนวนเท่าใด

2.1.3 ความสอดคล้องของประเภทพฤติกรรม ในการวัดเจตนาให้สอดคล้องกับประเภทพฤติกรรม เราต้องวัดเจตนาของผู้ตอบในแต่ละการกระทำเดี่ยวที่ประกอบกันเป็นดัชนี

พฤติกรรม โดยเจตนาและการกระทำนั้น จะต้องมีความสอดคล้องกันในความจำเพาะทั้ง 4 ประเด็น คือ เป้าหมาย การกระทำ บริบท และเวลา

กล่าวโดยสรุป คือ ในการวัดเจตนา จะต้องมีความสอดคล้องกันสูงระหว่างเจตนา และพฤติกรรม การขาดความสอดคล้องเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่งใน 4 ประเด็นข้างต้น ทำให้ความแม่นยำในการทำนายลดลง

2.2 เสถียรภาพของเจตนา (Stability of Intentions)

การวัดเจตนาไม่ใช่ตัวทำนายพฤติกรรมที่ดีเสมอไป เพราะเจตนาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตัวแปรที่มีผลต่อเสถียรภาพของเจตนา ได้แก่

2.2.1 ระยะเวลาระหว่างการวัดเจตนากับการวัดพฤติกรรม โดยทั่วไปการ

วัดเจตนาที่ยิ่งทิ้งช่วงเวลาจากการวัดพฤติกรรมน้อยเท่าไร เจตนาจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม หรือมีโอกาสทำนายพฤติกรรมได้แม่นยำมากเพียงนั้น หากเว้นระยะเวลาในการวัดเจตนา และการสังเกตพฤติกรรมมากขึ้นเพียงไร โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เจตนาเปลี่ยนไป ก็ยิ่งจะมีมากขึ้น และจะทำให้การทำนายพฤติกรรม มีความแม่นยำลดน้อยลง เช่น ในงานวิจัยของ พิซไบน์และไอเซ็น(1981)ที่ศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้ง เมื่อวัดเจตนาก่อนการเลือกตั้ง 1 สัปดาห์ พบว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรมเป็น .76 แต่เมื่อวัดเจตนาก่อนหน้าการเลือกตั้ง 1 เดือนค่าสหสัมพันธ์ลดลงเป็น .71 ดังนั้น นักวิจัยจึงควรวัดเจตนาก่อนหน้าการวัดพฤติกรรมที่ไม่มากนัก หรือเว้นระยะในการวัดเจตนาและการสังเกตพฤติกรรมให้น้อยที่สุด เพื่อให้การทำนายพฤติกรรมจากเจตนามีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2.2 เจตนาภายใต้เงื่อนไข (Conditional Intention) ในการ

ทำนายพฤติกรรมโดยเว้นช่วงระยะเวลาจากการวัดเจตนาาน ไม่ว่าจะเป็นการวัดเจตนาของกลุ่มคนหรือของบุคคล จะต้องพยายามแยกแยะเหตุการณ์ภายนอกที่อาจมีผลทำให้เจตนาเปลี่ยนไป เช่น การทำนายพฤติกรรมการซื้อรถยนต์ใน 1 ปีข้างหน้า ในระยะเวลาดังกล่าว อาจเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เจตนาในการซื้อรถยนต์เปลี่ยนแปลงได้ เช่น การขึ้นราคาน้ำมัน การเพิ่มภาษีขาเข้ารถยนต์ ดังนั้น ในการถามเจตนาในการซื้อรถยนต์ ควรถามเป็นเจตนาภายใต้เงื่อนไข โดยถามว่า "ถ้าราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น 30% หรือมากกว่านั้น ท่านจะซื้อรถยนต์หรือไม่" การวัดเจตนาอย่างมีเงื่อนไขนี้ น่าจะได้คำตอบเจตนาที่ทำนายพฤติกรรมได้มีความแม่นยำมากกว่าการถามโดยไม่มี

เจอนโซ (Ajzen และ Fishbein 1980: 42-43)

2.2.3 ตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาและพฤติกรรม ได้แก่ ประสบการณ์ตรง การเคยเห็นคนอื่นกระทำพฤติกรรมนั้น การมีทักษะในการทำพฤติกรรม และการเกิดเหตุการณ์แทรกซ้อนที่ไม่คาดการณ่วงหน้า ดังนั้นการวัดเจตนาภายหลังจากเกิดเหตุการณ์แทรกซ้อน หรือนำเหตุการณ์นั้นมาร่วมพิจารณาด้วย จะเพิ่มความหนักแน่นของความสัมพันธ์ระหว่างเจตนากับพฤติกรรมมากขึ้น (Ajzen และ Fishbein 1980: 50) เช่น ในการวิจัยของอัจฉราพร สุวรรณพล (2529) ที่ศึกษาพฤติกรรมการให้นมบุตร หากวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเจตนากับพฤติกรรมของแม่ทุกคนในกลุ่มตัวอย่าง 195 คน ได้ค่าสหสัมพันธ์ .12 ($p < 0.05$) แต่หากคัดแม่ที่มีอุปสรรคในการให้บุตรรับประทานนมแม่ออกไป เช่น แม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน นำนมแม่ไม่พอ หรือทารกร้องกวนมาก เป็นต้น เหลือแม่ที่ไม่มีอุปสรรคในการให้บุตรรับประทานนมแม่ จำนวน 133 คน ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนากับพฤติกรรมเพิ่มขึ้นเป็น .45 ($p < .001$)

3. เจตคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the behavior) (Ajzen และ Fishbein 1980: 68-73)

เจตคติต่อพฤติกรรม หมายถึง การประเมินทางบวก-ลบของบุคคลต่อการกระทำนั้น หรือเป็นความรู้สึกโดยรวมของบุคคลที่เป็นทางบวก-ลบ หรือการตัดสินใจเป็นสิ่งที่ดี-เลวของบุคคลต่อการกระทำพฤติกรรม หรือสนับสนุน-ต่อต้านการกระทำนั้น (Ajzen และ Fishbein 1980: 56) โดยทั่วไป ถ้าบุคคลมีเจตคติทางบวกต่อการทำพฤติกรรมนั้นมากเท่าใด บุคคลก็ควรมีเจตนาหนักแน่นที่จะทำพฤติกรรมมากเท่านั้น หรือในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีเจตคติทางลบต่อการทำพฤติกรรมมากเพียงใด บุคคลก็ควรมีเจตนาหนักแน่นที่จะไม่ทำพฤติกรรมมากเพียงนั้น

พิชไบนและไอเซ็นเสนอการวัดเจตคติต่อพฤติกรรม 2 วิธี คือ การวัดเจตคติต่อพฤติกรรม โดยทางตรงและโดยทางอ้อม หรือวัดจากความเชื่อ (belief based measure) เจตคติที่วัดโดยทางอ้อมจากความเชื่อเป็นตัวกำหนดเจตคติทางตรง

3.1 เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม (A_p) ไอเซ็นและพิชไบน (1980: 54-55)

เสนอว่าการวัดเจตคติทางตรงนี้สามารถใช้มาตรวัดเจตคติมาตรฐานอื่น ๆ เช่น มาตรการรวมการประมาณค่าของลิเคิร์ต มาตรอันตรภาคปรากฏเท่ากันของเซอร์สโตน หรือมาตรกัตต์มันน์ เข้ามาวัด

แทนก็ได้ แต่มาตรที่นิยมใช้กันมากคือ มาตรจำแนกความหมาย (semantic differential scale) ของ Osgood, Suci และ Tannenbaum (1957) โดยใช้คำคุณศัพท์ขั้วคู่ (bipolar) และมีติการประเมินในการวัดเจตคติ แม้ว่าการจำกัดการวัดเจตคติอยู่กับการประเมินเพียงอย่างเดียว อาจไม่ได้จับภาพที่ซับซ้อนของเจตคติได้หมด แต่ก็ถือว่าได้จับภาพส่วนที่สำคัญที่สุดของเจตคติได้

นอกจากนี้การวัดเจตคติและความเชื่อต่อพฤติกรรมจะต้องเป็นการวัดระดับบุคคล ไม่ใช่การวัดระดับทั่วไป เช่น

การบริจาคโลหิตในโอกาสข้างหน้าที่คุณรับบริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะมารับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของฉัน สำหรับฉันเป็นสิ่งที่

ดี : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เลว
 +3 +2 +1 0 -1 -2 -3

โง่ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : ฉลาด
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

พอใจ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : ไม่พอใจ
 +3 +2 +1 0 -1 -2 -3

คำตอบในแต่ละมาตรให้คะแนนตั้งแต่ -3 ถึง +3 ผลรวมคะแนนที่ได้เหล่านี้ เป็นการวัดเจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม

หรืออาจวัดเจตคติโดยการให้ผู้ตอบแสดงเจตคติของเขาออกมาโดยตรงก็ได้ เช่น เจตคติของฉันต่อการบริจาคโลหิตในโอกาสข้างหน้าที่คุณรับบริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะมารับบริจาคที่โรงเรียนของฉัน

พอใจ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : ไม่พอใจ
 +3 +2 +1 0 -1 -2 -3

3.2 เจตคติทางอ้อมหรือเจตคติที่วัดจากความเชื่อ ถูกกำหนดโดยผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำหรือผลกรรม หรือความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral Belief: b_1) กับการประเมินผลของการกระทำหรือผลกรรม (e_1) ซึ่งจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมนี้ จะเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อเจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม เจตคติทางอ้อมได้มาจากความเชื่อเด่นชัด (Salient Beliefs) ที่เกิดจากการกระตุ้นความเชื่อ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามเกี่ยวกับผลกรรมของการกระทำพฤติกรรมเป้าหมาย เช่น การหาความเชื่อที่เป็นรากฐานของเจตคติของบุคคลต่อการบริจาคโลหิต อาจทำได้โดยการถามคำถามต่อไปนี้

การบริจาคโลหิตในโอกาสข้างหน้าที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะมีหน่วยเคลื่อนที่มารับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของนักเรียน นักเรียนคิดว่าหากนักเรียนบริจาคโลหิตจะทำให้เกิดผลอะไรตามมาบ้าง

ถึงแม้ว่าบุคคลจะมีความเชื่อจำนวนมากเกี่ยวกับพฤติกรรมหนึ่งๆ แต่เขาสามารถใส่ใจกับความเชื่อได้จำนวนน้อย คือประมาณ 8-9 ความเชื่อในขณะหนึ่งๆ (Miller 1965 cited by Ajzen and Driver 1991: 186) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อเด่นชัดที่กำหนดเจตคติต่อการกระทำของบุคคล ส่วนความเชื่อที่ได้จากคนหมู่มากเรียกว่า ความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูง (Modal Salient Beliefs) ไอลีเนและพิชบายน์ (1980) แนะนำให้นำความเชื่อเหล่านี้มาสร้างเป็นมาตรการประเมินความหนักแน่นของความเชื่อ (belief strength) และการประเมินผลของการกระทำ โดยใช้ค่าคุณลักษณะที่เป็นตัวคู่ประกอบด้วยมาตร 7 ช่วง วิเคราะห์คะแนนเป็นลบและบวก คือจาก -3 ผ่านศูนย์ไปยัง +3 เช่น

การบริจาคโลหิตทำให้ได้กุศล

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปได้
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

การได้กุศล สำหรับฉันเป็นสิ่งที่

เลว : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : ดี
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

จากนั้นจึงคำนวณผลรวมของผลคูณของคะแนนที่ได้จากมาตรวัดความหนักแน่นของ
ความเชื่อและการประเมินผลกรรม ดังตัวอย่างในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวัดเจตคติของ น.ส. ก ต่อการบริจาคโลหิตจากความเชื่อเกี่ยวกับ
ผลกรรมและการประเมินผลกรรม

การบริจาคโลหิตของเงิน	ความหนักแน่นของความเชื่อ (b_i)	การประเมินผลกรรม (e_i)	$b_i e_i$
1. ทำให้ได้กุศล	+3	+3	9
2. ทำให้ร่างกายแข็งแรง	-2	+3	-6
3. ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ	+2	+2	4
4. ทำให้เสียเวลา	+2	-3	-6
รวม ($\Sigma b_i e_i$)			+1

เนื่องจากคะแนนความหนักแน่นของความเชื่อและคะแนนการประเมินผลกรรมแต่ละตัว
มีค่าตั้งแต่ -3 ถึง +3 เมื่อนำมาคำนวณหาผลรวมผลคูณของคะแนนความหนักแน่นของความเชื่อ
และการประเมินผลกรรม ซึ่งจากตัวอย่างในตารางที่ 4 นี้มีจำนวน 4 คู่ ดังนั้นคะแนนเจตคติ
ต่อการบริจาคโลหิตของ น.ส. ก จึงมีค่าที่เป็นไปได้จาก -36 ถึง +36 และมีค่ากลางที่ศูนย์
จากผลรวมที่ได้ในตารางที่ 4 สรุปได้ว่า น.ส. ก มีเจตคติทางบวกเพียงเล็กน้อยต่อการบริจาค
โลหิต

ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เจตคติต่อพฤติกรรม ทำนาศจากผลรวมทั้งหมดของ
ผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำกับการประเมินผลของการกระทำ ซึ่งการวัด
ความเชื่อจะต้องมีความสอดคล้องกันในความจำเพาะทั้ง 4 ประเด็น คือ การกระทำ เป้าหมาย
บริบท และเวลา

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำและการประเมินผลของการกระทำกับเจตคติต่อพฤติกรรม สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า

$$A_B = f \left[\sum_{i=1}^n b_i e_i \right] \dots\dots\dots (5)$$

i = 1

A_B = เจตคติต่อพฤติกรรม
 b_i = ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ i
 e_i = การประเมินผลของการกระทำ i
 n = จำนวนความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ

4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norm) (Ajzen และ Fishbein 1980: 73-76)

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า ผู้ที่มีความสำคัญต่อเขา ส่วนมากคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น

ไอเซ็นและฟิชไบน์ เสนอวิธีการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไว้ 2 วิธี คือ

4.1 การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง เป็นการประเมินความเชื่อของบุคคล ที่มีต่อความคิดเห็นของบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญสำหรับเขา คิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น ๆ รูปแบบหนึ่งที่ใช้กัน คือ

คนที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนมากคิดว่า ฉันควรบริจาคโลหิต

เป็นไปได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปไม่ได้

มาก ปานกลาง น้อย 2 ข้าง น้อย ปานกลาง มาก

พอๆกัน

4.2 การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม ได้จากผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับทัศนคติของบุคคลต่อการกระทำของตน (Normative Beliefs) และ

แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Motivation to Comply) จากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงนี้จะเป็นตัวกำหนดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงเป็นความเชื่อของบุคคลที่ว่า บุคคลเฉพาะหรือกลุ่มคนเฉพาะคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมนั้น เช่น อาจารย์ของฉันคิดว่าฉันควรบริจาคโลหิต จะเห็นได้ว่าความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงนี้จะเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มคนที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญสำหรับเขา (Ajzen และ Fishbein 1980: 73) การหาความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง อาจทำได้โดยการถามคำถามดังต่อไปนี้

การบริจาคโลหิตในโอกาสข้างหน้าที่คุณรับบริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะมีหน่วยเคลื่อนที่มารับบริจาคโลหิตที่โรงเรียนของคุณหรือไม่ นักเรียนคิดว่าหากนักเรียนบริจาคโลหิต มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดบ้างที่มีความสำคัญต่อนักเรียน ที่นักเรียนนึกถึงเมื่อนักเรียนจะบริจาคโลหิต

จากนั้นทำการคัดเลือกความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง เช่น เกี่ยวกับการคัดเลือกความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับเจตคติต่อพฤติกรรม โดยพิจารณาเฉพาะกลุ่มอ้างอิงเด่นชัดที่มีความดีสูง เมื่อได้กลุ่มอ้างอิงเด่นชัดแล้ว ก็สามารถนำไปสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงได้

ดังตัวอย่าง

อาจารย์ของฉันคิดว่าฉันควรบริจาคโลหิต

เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปได้

มาก ปานกลาง น้อย 2 ข้าง น้อย ปานกลาง มาก

พอๆกัน

และสร้างมาตรวัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ดังตัวอย่างเช่น

โดยทั่วไป ฉันต้องการทำในสิ่งที่อาจารย์ของฉันต้องการให้ทำ

เป็นไปไม่ได้ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เป็นไปได้

มาก ปานกลาง น้อย 2 ข้าง น้อย ปานกลาง มาก

พอๆกัน

ในการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง จะต้องมีความสอดคล้องกันในแง่ของการกระทำ เป้าหมาย บริบทและเวลา ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับความเชื่อ เกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง สามารถเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$SN = f [\sum_{j=1}^m NB_j MC_j] \dots\dots\dots (6)$$

- SN = การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง
- NB_j = ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง j
- MC_j = แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง j
- m = จำนวนกลุ่มอ้างอิง

5. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control)

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่าเป็นการยากหรือ ง่ายที่จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นการสะท้อนจากประสบการณ์ในอดีต และการคาดคะเนปัจจัย เอื้อ อำนวยและสิ่งขัดขวางหรืออุปสรรค (Ajzen 1988: 132) ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนไม่ได้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับจำนวนของการควบคุมภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่พิจารณาถึงความเป็นไปได้จากผลของการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมที่มีต่อการบรรลุถึงเป้าหมายพฤติกรรม ซึ่งการรับรู้การ ควบคุมพฤติกรรมจะแปรผันไปตามสถานการณ์และการกระทำ

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมีความหมายในแง่แรงจูงใจ สำหรับเจตนา ซึ่งปัจจัยดังกล่าวทำให้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนไม่เข้าชื้อกับทฤษฎีการกระทำด้วย เหตุผล การรับรู้การควบคุมนี้จะทำหน้าที่เป็นตัวทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรม นอกเหนือจากเจตคติ ต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงตามแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล โดยโอเซ็นหวังว่า ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนจะขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น (Olson และ Zanna 1993) แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม มีความสอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับแนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตน (self-efficacy) ของ Bandura(1977, 1982)

ต่างกันตรงแนวความคิดที่ว่า การรับรู้ความสามารถของตนจะเน้นถึงปัจจัยภายในของแต่ละบุคคล ในขณะที่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะเน้นทั้งปัจจัยภายใน (เช่น ความสามารถ ข้อมูล ทักษะ) และปัจจัยภายนอก (เช่น เวลา เงิน การขึ้นกับผู้อื่น) ซึ่งการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของคนนี้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลรับรู้ว่าคุณสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้ตามการคาดคะเนของตน ภายใต้อาณัติการหนึ่ง ๆ หรือไม่ หรือทำได้ในระดับใด Bandura, Adams และ Beyer (1977) Bandura, Adams, Hardy et al. (1980) ได้แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน จะมีอิทธิพลต่อการกระทำพฤติกรรมโดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนว่า ตนสามารถทำพฤติกรรมนั้นได้จะมีแนวโน้มที่จะทำพฤติกรรมนั้นมากกว่าบุคคลที่รับรู้ว่าคุณไม่มีความสามารถที่จะทำพฤติกรรมนั้นๆ นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้การควบคุม ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเงื่อนไขสนับสนุน (Facilitating Condition) ของ Triandis (1977) อีกด้วย

ตามแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และเจตนาเชิงพฤติกรรมสามารถทำนายพฤติกรรมได้ เหตุผล 2 ประการที่ไอเซ็น (1991) Ajzen และ Driver (1991, 1992) นำมาใช้ในการเสนอสมมติฐานดังกล่าวคือ

1. หากทำให้เจตนาเชิงพฤติกรรมมีความคงที่ การที่บุคคลจะมีความพยายามมากหรือน้อย ในการทำพฤติกรรมเป้าหมายขึ้นกับการรับรู้การควบคุม เช่น ถ้าคน 2 คนมีความตั้งใจหรือมีเจตนาที่หนักแน่นเท่ากันในการทำพฤติกรรม บุคคลที่มีความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถควบคุมการกระทำพฤติกรรมได้ มีความเป็นไปได้ที่จะพยายามทำพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่าบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถควบคุมการกระทำพฤติกรรมได้
2. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมนี้สามารถนำมาใช้แทนการวัดความสามารถในการควบคุมจริงได้ ในบางครั้งอาจพบว่า การรับรู้การควบคุมอาจไม่สะท้อนความสามารถในการควบคุมอย่างแท้จริง หากบุคคลมีข้อมูลหรือข่าวสารน้อยเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือข้อกำหนดในการทำพฤติกรรม หรือทรัพยากรที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป หรือมีตัวแปรใหม่ที่ไม่คุ้นเคยเพิ่มเข้ามาในสถานการณ์ ภายใต้อาณัติดังกล่าว การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมอาจเพิ่มความมั่นใจในการทำพฤติกรรมได้น้อยมาก และส่งผลให้เจตนาในการทำพฤติกรรมของบุคคลลดลง แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีเจตนาต่อพฤติกรรมทางบวก และหรือกลุ่มอ้างอิงจะเห็นด้วยกับการทำพฤติกรรมนั้นก็ตาม อย่างไรก็ตามการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมสอดคล้องกับความเป็นจริง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมก็ยังสามารถ

ใช้ทำนายพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโดยตรง (ถือเป็นภาค 2 ของทฤษฎี) มีได้ 2 กรณี คือ (Ajzen และ Madden 1986: 459-460; Madden, Ellen และ Ajzen 1992: 5)

1. พฤติกรรมที่ถูกทำนายต้องเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลอย่างเต็มที่ หรือเป็นพฤติกรรมที่บุคคลรับรู้ว่าจะสามารถควบคุมการกระทำพฤติกรรมนั้นได้น้อย ในกรณีดังกล่าวการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะช่วยในการทำนายพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้าม ถ้าพฤติกรรมนั้นบุคคลรับรู้ว่าจะสามารถควบคุมการกระทำได้เต็มที่ เจตนาเชิงพฤติกรรมเพียงตัวเดียวก็มีความพอเพียงในการทำนายพฤติกรรม โดยไม่ต้องอาศัยการรับรู้การควบคุมมาช่วยทำนายแต่อย่างใด

2. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะต้องสะท้อนความสามารถในการควบคุมอย่างแท้จริง หรือบุคคลมีการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมที่ตรงกับความเป็นจริง ในเงื่อนไขดังกล่าวการเพิ่มตัวแปรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม จะช่วยในการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ในปี ค.ศ. 1986 Ajzen และ Madden ได้เสนอรูปแบบของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และทดสอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเสนอวิธีการวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไว้ 2 วิธี คือ การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม

5.1 การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรง เป็นการสะท้อนถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการรับรู้ความยากง่ายในการทำพฤติกรรมนั้น ๆ โดยการถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถที่เขาจะควบคุมการกระทำนั้น บนมาตรา 7 ช่วง ที่มีคำตอบ 2 ขั้ว เช่น

1. "สำหรับฉันการบริจาคโลหิตเป็นสิ่งที่" คำตอบ ยาก-ง่าย
2. "หากฉันต้องการ ฉันสามารถบริจาคโลหิตได้" คำตอบ เป็นไปไม่ได้-เป็น

ไปได้

3. "ส่วนมากจะขึ้นอยู่กับฉันว่าจะบริจาคโลหิตหรือไม่" คำตอบ ถูก-ผิด

4. "ฉันสามารถควบคุมตัวของฉันเองได้เพียงพอที่จะบริจาคหรือไม่บริจาคโลหิต"
คำตอบ ควบคุมได้น้อย-ควบคุมได้เต็มที่

5. "ฉันสามารถสร้างความมั่นใจได้น้อยมากที่จะบริจาคโลหิต" คำตอบ ไม่เห็น
ตัว-เห็นตัว

5.2 การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม Ajzen และ Madden (1986)
ได้อธิบายการหาการรับรู้การควบคุมทางอ้อม โดยทำการวิจัยนำร่อง ช่วงแรกถามให้กลุ่มตัวอย่าง
ตอบปัจจัยสนับสนุน หรือขัดขวางการทำพฤติกรรมและช่วงหลังถามว่า แต่ละปัจจัยเกิดขึ้นบ่อยเพียง
ไร บนมาตรา 7 ช่วง ที่มีข้อความ 2 ปลายมาตร การคิดคะแนนทำโดยนำคำตอบที่กลุ่มตัวอย่างส่วน
ใหญ่ระบุปัจจัยที่ตรงกันมารวมกัน ซึ่งการวัดวิธีดังกล่าวไม่ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับตัวแปรการวัดการ
รับรู้การควบคุมพฤติกรรมที่เพิ่มเข้ามาในทฤษฎีให้เห็นเด่นชัด และขาดการเสนอสมการที่จะทำให้ผู้
อ่านเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น เหมือนกับการวัดเจตคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม
ของพิชไบน์และไอเซ็น

งานวิจัยที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมมากที่สุด คือ
งานวิจัยของ Ajzen และ Driver (1991) โดยเสนอว่า การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม
ได้จากผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุม จะเห็น
ได้ว่าตัวกำหนดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การ
ควบคุม

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อ เช่นเดียวกับเจตคติและการ
คล้อยตามกลุ่มอ้างอิง แต่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรม (Control
Beliefs) ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมที่เป็นตัวกำหนดเจตนาและพฤติกรรมนี้ เป็นความเชื่อ
เกี่ยวกับการมีหรือการไม่มีทรัพยากรหรือโอกาส ความเชื่อเหล่านี้อาจได้รับอิทธิพลจาก (Ajzen
และ Driver 1991: 188)

1. ประสบการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้นในอดีต
 2. การบอกเล่าของผู้อื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น
 3. การสังเกตจากประสบการณ์ของเพื่อนและคนคุ้นเคย
 4. ตัวแปรอื่น ๆ ที่เพิ่มหรือลดการรับรู้ความยากของการทำพฤติกรรมนั้น
- ส่วนการรับรู้การควบคุม เป็นการรับรู้ของบุคคลว่าปัจจัยที่ควบคุมการกระทำพฤติกรรมนั้น

เป็นปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวางการแสดงพฤติกรรม

Doll และ Ajzen (1992) ได้เสนอว่า ประสพการณ์โดยตรงเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น จะให้ข้อมูลที่หลากหลายมากกว่าประสพการณ์ทางอ้อมที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้อื่น นอกจากนี้ ประสพการณ์ตรงสามารถเพิ่มความตรงเชิงทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อีกด้วย

สำหรับวิธีการหาความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม ก็ใช้วิธีเดียวกันกับการหาความเชื่อเด่นชัดของเจตคติต่อพฤติกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง โดยการถามคำถามให้กลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างตอบเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางต่อการทำพฤติกรรมนั้น ดังนี้

การบริจาคลโลหิตในโอกาสข้างหน้าที่คุณรับบริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย จะมีหน่วยเคลื่อนที่มารับบริจาคที่โรงเรียนของนักเรียน นักเรียนคิดว่าหากนักเรียนบริจาคลโลหิตมีปัจจัยอะไรที่ส่งเสริมหรือขัดขวางการบริจาคลโลหิตของนักเรียน

จากนั้นก็นำมาคัดเลือกหาปัจจัยเด่นชัดที่มีความถี่สูงเช่นเดียวกัน แล้วนำมาสร้างเป็นมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม ดังตัวอย่าง

C_k: โอกาสที่ฉันจะมีความเจ็บป่วยทางร่างกาย

มีน้อย : : : : : : : : มีมาก
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

P_k: ความเจ็บป่วยทางร่างกายสำหรับฉันเป็นปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวางการบริจาคลโลหิต

ขัดขวาง : : : : : : : : ส่งเสริม
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุมสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$PBC = \sum_{k=1}^q [\epsilon C_k P_k] \dots\dots\dots (7)$$

- PBC = การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม
- C_k = ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม
- P_k = การรับรู้การควบคุม
- q = จำนวนปัจจัย

เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างข้อคำถาม 2 ข้อข้างต้น จะเห็นได้ว่าถ้ากลุ่มตัวอย่างตอบ -3 ทั้งคู่ เมื่อนำมาคูณกันได้ +9 มีความหมายว่าส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะไปบริจาคโลหิต ซึ่งคู่สมเหตุสมผล หรือถ้ากลุ่มตัวอย่างตอบ C_u เป็น +3 และ P_u เป็น -3 คูณกันได้ -9 ก็ยังคู่สมเหตุสมผลเช่นกัน เพราะเมื่อกลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึงความเจ็บป่วยทางร่างกาย เป็นปัจจัยขัดขวางการบริจาคโลหิต และโอกาสที่ปัจจัยขัดขวางดังกล่าวจะเกิดก็มีมาก เพราะฉะนั้นความเป็นไปได้ที่กลุ่มตัวอย่างจะไปบริจาคโลหิตย่อมลดน้อยลง

จะเห็นได้ว่าลักษณะข้อคำถามตัวอย่างข้างต้นมีความแตกต่างจากการเขียนข้อกระทงในมาตรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมที่ไอเซ็นเคสเสนอไว้ เพื่อให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสังเกตในมาตรวัดดังกล่าวชัดเจนยิ่งขึ้น จะขอยกตัวอย่างงานวิจัยของ Ajzen และ Driver ในปี 1991 ดังนี้

ฉันสามารถปั่นเขาในบริเวณที่มีอากาศดีสำหรับการปั่นเขา

เท็จ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : จริง
-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

สำหรับการวัดการรับรู้การควบคุม มีข้อคำถามดังนี้

อากาศดีทำให้การปั่นเขา เป็นสิ่งที่

ยาก : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ง่าย
-3 -2 -1 0 +1 +2 +3

จากตัวอย่างข้อคำถาม 2 ข้อข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นข้อคำถามที่ให้ค่าตอบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือถ้ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อว่าเขาสามารถปั่นเขาในบริเวณที่มีอากาศดีสำหรับการปั่นเขาได้จริง กลุ่มตัวอย่างก็ควรมีการรับรู้การควบคุมที่สอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมที่ว่า อากาศดีทำให้การปั่นเขาเป็นสิ่งที่ง่ายเช่นกัน ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ถ้ากลุ่มตัวอย่างประเมิน C_u (+3) และ P_u (+3) เป็นบวกทั้งคู่ จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการแปลความหมาย เนื่องจาก ถ้ากลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อว่าฉันสามารถปั่นเขาในบริเวณที่มีอากาศดีสำหรับการปั่นเขาจริง และมีการรับรู้การควบคุมว่าอากาศดีเป็นปัจจัยส่งเสริมการปั่นเขา หรืออากาศดีทำให้การปั่นเขาเป็นสิ่งที่ง่าย เมื่อนำคะแนน C_u คูณกับคะแนน P_u ได้ผลเป็นบวก เท่ากับว่าส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มจะไปปั่นเขามากขึ้น ซึ่งคู่สมเหตุสมผล หรือถ้ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมิน C_u ในทางลบ (-3) และประเมิน P_u ในทางบวก (+3) เมื่อนำ $C_u \times P_u$ ได้ -9 ก็ยังคู่สมเหตุสมผล

เพราะถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะมีการรับรู้ว่าคุณค่าทำให้การป็นเขาว่าง แต่เขาอาจไม่มีความเชื่อว่าเขาจะสามารถป็นเขาได้แม้ว่าจะมีอากาศดีก็ตาม เพราะฉะนั้นแนวโน้มที่เขาจะไปป็นเขาก็ย่อมลดน้อยลง

เมื่อพิจารณาจากข้อกระทงข้างต้น ถ้าระบบการให้คะแนนของไอเซ็นที่เสนอไว้ในงานวิจัยไม่มีปัญหา การเขียนข้อกระทงที่มีความหมายในทางตรงกันข้ามกับตัวอย่างที่ได้นำเสนอไว้ ก็เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้เช่นกัน ยกตัวอย่าง เช่น

ฉันสามารถป็นเขาในบริเวณที่มีอากาศไม่ดีสำหรับการป็นเขา

เท็จ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : จริง
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

อากาศไม่ดีทำให้การป็นเขา เป็นสิ่งที่

ยาก : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ง่าย
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

ในการนี้เช่นนี้ถ้ากลุ่มตัวอย่างประเมิน C_u และ P_u ในทางลบมาก (-3) เมื่อนำ $C_u \times P_u$ ได้คะแนนเป็น +9 กลับกลายเป็นว่าการตอบข้อนี้ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่จะไปป็นเขามากขึ้น ซึ่งดูชอบกลและไม่สมเหตุสมผล เพราะทำให้ความหมายเพี้ยนไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การนิยามและการสร้างมาตรวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมที่ไอเซ็นเสนอไว้ยังขาดความชัดเจนและสับสนอยู่มาก ซึ่งปัญหาดังกล่าวอยู่ที่เขียนข้อกระทงที่เป็นมาตรวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมอย่างไร จึงจะทำให้การแปลความหมายมีความชัดเจนและสมเหตุสมผลมากขึ้น สำหรับข้อคำถามในลักษณะนี้ อาจารย์ธีระพร อูรรณโธ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัยเอง ได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ คือ หากปรับการวัด C_u โดยคำถามว่า

โอกาสที่จะมีอากาศไม่ดีสำหรับการป็นเขา

มีน้อย : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : มีมาก
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

และปรับการวัด P_u เป็น

อากาศไม่ดีสำหรับการป็นเขาเป็นปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวางการป็นเขาสำหรับฉัน

ขัดขวาง : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ส่งเสริม
 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3

ถ้ากลุ่มตัวอย่างตอบ C_u เป็น +3 และ P_u เป็น -3 เมื่อนำมาคูณกันได้คะแนนเป็น -9 ก็ดูน่าจะสมเหตุสมผลมากกว่า เพราะหมายความว่า เมื่อโอกาสที่จะมีโอกาสไม่ดีสำหรับการปีนเขาเกิดขึ้นมาก และกลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าคุณภาพอากาศไม่เหมาะสำหรับการปีนเขาเป็นปัจจัยขัดขวางการปีนเขา เพราะฉะนั้นความเป็นไปได้หรือแนวโน้มที่กลุ่มตัวอย่างจะไปปีนเขาก็น่าจะลดน้อยลงเช่นกัน หรือถ้ากลุ่มตัวอย่างตอบ -3 ทั้งคู่ คูณกันได้ +9 ก็ดูสมเหตุสมผลเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นกับมาตรการวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมนี้ จะไม่เกิดกับมาตรวัดเจตคติทางอ้อม เนื่องจากไอเซ็นและนิชไบน์ (1980) ได้เสนอแนะการสร้างมาตรวัดตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีไว้อย่างละเอียดชัดเจน

ผู้อ่านหลายท่านคงจะแย้งว่า มีงานวิจัยจำนวนมากที่นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมาใช้ทำไมไม่เกิดปัญหา และผลที่ได้ก็เป็นไปตามสมมติฐาน ประเด็นนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสงสัย เกิดไว้ว่า

1. งานวิจัยส่วนใหญ่ที่นำทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมนั้น มักพบว่านำทฤษฎีมาใช้ไม่ได้มีรูปแบบ กล่าวคือ การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมักวัดทางตรงเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัญหาที่พบในการเขียนข้อกระทงอยู่ที่มาตรวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม ได้แก่ งานวิจัยของ Ajzen และ Timko (1986); Beck และ Ajzen (1991); Giles และ Cairns (1995); Parker, Manstead และ Baxter (1992); Parker, Manstead และ Stradling (1995); Schifter และ Ajzen (1985)
2. อาจเป็นเพราะความบังเอิญ ถ้าปัจจัยเด่นชัดที่มีความถี่สูงที่ได้จากการกระตุ้นความเชื่อ นั้น บุคคลรับรู้ว่าเป็นปัจจัยส่งเสริมหรือสนับสนุนการกระทำพฤติกรรมทั้งหมด เมื่อนำ P_u คูณ C_u ก็จะไม่เกิดปัญหาในการแปลความหมาย

จะเห็นได้ว่า แม้งานวิจัยของ Ajzen และ Driver จะจัดว่าเป็นงานวิจัยที่ให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างมาตรวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมากกว่างานวิจัยอื่น ๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่างานวิจัยดังกล่าวยังมีความสับสน ขาดความถูกต้อง คลุมเครือ และไม่ชัดเจน ซึ่งทำให้ผู้อ่านที่ติดตามผลงานของเขาประสบความลำบากในการที่จะได้ภาพที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในทฤษฎีของเขาและทำให้ความรู้ที่ได้รับขาดความสมบูรณ์อีกด้วย

ในความคิดของผู้วิจัยเองคิดว่า เนื่องจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เป็นทฤษฎีใหม่ที่ยังพัฒนามาไม่นาน หากได้รับการปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ในทฤษฎี จะทำให้ทฤษฎีนี้มีประโยชน์

ในการนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำมาทำนาขพฤติกรรม ได้อย่างแม่นยำอีกด้วย

6. ความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ของเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การ

ควบคุมพฤติกรรม) ($\beta_1, \beta_2, \beta_3$) (Ajzen 1991: 188-189)

เจตนาของบุคคลจะขึ้นกับความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ขององค์ประกอบทั้ง 3 ของแต่ละบุคคล โดยที่องค์ประกอบทั้งสามจะมีน้ำหนักที่บ่งบอกถึงความสำคัญเชิงสัมพัทธ์ที่เป็นตัวกำหนดเจตนา (ซึ่งมีอิทธิพลต่อ B อีกทอดหนึ่ง) น้ำหนักความสำคัญเชิงสัมพัทธ์นี้อาจเปลี่ยนแปลงได้จากพฤติกรรมหนึ่งไปอีกพฤติกรรมหนึ่ง และจากสถานการณ์หนึ่งไปอีกสถานการณ์หนึ่ง ในบางพฤติกรรมอาจพบว่า A_{ij} มีอิทธิพลต่อ I มากกว่า SN และ PBC บางพฤติกรรมอาจพบว่า A_{ij} และ PBC มีอิทธิพลต่อ I มากกว่า SN หรือ A_{ij} , SN และ PBC มีอิทธิพลต่อ I พอ ๆ กัน

มีประเด็นหนึ่งที่ถูกละเลยกันมา ให้เห็นถึงความพอเพียงของตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ซึ่งประเด็นนี้ไอเซ็น (1991) ก็ยอมรับในเรื่องนี้ โดยกล่าวว่า การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเป็นเพียงตัวแปรหนึ่งที่เข้ามาเพิ่มในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุและผล และน่าจะมีตัวแปรอื่นที่อาจยอมรับได้ว่า มีส่วนช่วยในการทำนายพฤติกรรม นอกเหนือจากตัวแปรหลักที่นำเสนอไว้ในทฤษฎี

ความสำคัญของประสบการณ์ในอดีตก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่ถูกพิจารณาว่ามีความสำคัญในการช่วยทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ ไอเซ็นได้อธิบายว่า หากบุคคลสามารถระบุปัจจัยภายในและภายนอกที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมได้ทั้งหมดการทำนายพฤติกรรมจะมีความคลาดเคลื่อนน้อยลง ประสบการณ์ในอดีตจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้ดีที่สุด ในกรณีที่ปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม และพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลมีความคงที่ หากทฤษฎีประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมครบถ้วน ทฤษฎีนั้นก็เพียงพอในการทำนายพฤติกรรม โดยไม่ต้องนำประสบการณ์ในอดีตเข้ามาร่วมวิเคราะห์ด้วย เนื่องจากการเพิ่มตัวแปรดังกล่าวไม่สามารถทำให้ความแปรปรวนของพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้ แต่หากการเพิ่มตัวแปรประสบการณ์ในอดีตเข้าไป ทำให้สามารถอธิบายความแปรปรวนที่เป็นระบบในพฤติกรรมได้ดีขึ้น ก็แสดงว่า ตัวแปรต่างๆ ที่เสนอไว้ยังไม่มีความพอเพียงในการทำนายพฤติกรรม ยกตัวอย่าง เช่น งานวิจัยของ Ajzen และ Driver (1991) Beck และ Ajzen (1991) van Ryn และ Vinokur (1990)

จากผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ในอดีตสามารถเพิ่มการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ ซึ่งนักวิจัยบางท่านได้ให้ข้อคิดว่าการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอาจเป็นจากอุปนิสัยเดิมของบุคคล แต่กระนั้นก็ไม่สามารถสรุปได้ว่า ประสบการณ์ในอดีตเป็นตัววัดอุปนิสัยที่มีความมั่นคง หรือเป็นตัววัดที่ดีที่สุด เป็นเพียงตัวแปรหนึ่งที่สะท้อนถึงปัจจัยทั้งหมดที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม และจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมในทฤษฎีตัวหนึ่งที่มีความตรง ถ้าพบว่าประสบการณ์ในอดีตและการแสดงพฤติกรรมของบุคคลมีสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ คำรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมในอดีต ยังมีความสำคัญในแง่ของความสัมพันธ์กับการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมอีกด้วย โดยบุคคลที่แสดงพฤติกรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ จะมีความเชื่อว่า เขาสามารถกระทำพฤติกรรมนั้นได้ง่ายกว่าบุคคลที่ไม่เคยทำพฤติกรรมดังกล่าว หรือแสดงพฤติกรรมนั้นนาน ๆ ครั้ง (Ajzen และ Timko 1986: 273)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมีขอบข่ายที่สามารถอธิบายพฤติกรรมต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง งานวิจัยในขอบข่ายของทฤษฎีนี้ และการประยุกต์ใช้จึงมีอย่างหลากหลาย ซึ่งผลที่พบส่วนมากจะเป็นไปตามทฤษฎี ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยจะเสนองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเป็นหลัก และเสนองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริจาดโลหิตที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลร่วมด้วย รวมทั้งงานวิจัยบางชิ้นที่ได้เพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ เข้าไปในรูปแบบของไอเซ็น และพบว่า องค์ประกอบนี้ร่วมกับองค์ประกอบทั้งสามของทฤษฎีสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ ซึ่งจะเสนองานวิจัยดังต่อไปนี้

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยเรื่องแรกที่ทดสอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการลดน้ำหนัก (Shifter และ Ajzen 1985: 843-854) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหญิงสาขาวิชาจิตวิทยา การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกกลุ่มตัวอย่างมี 83 คน ประกอบด้วยผู้ที่มีน้ำหนักมากที่ถูก

กระตุ้นให้เข้าร่วมในการวิจัย และผู้ที่มีน้ำหนักปกติ แต่ต้องการที่จะเข้าร่วมในการวิจัย ในช่วงที่ 2 ของการวิจัยเป็นการเก็บข้อมูลการลดน้ำหนักจริง ในช่วง 6 สัปดาห์ ต่อมา กลุ่มตัวอย่างลดลงเหลือ 76 คน ผู้วิจัยให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามหลายอย่างทั้ง 2 ช่วงของการวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ส่วนมากเป็นมาตรจำแนกความหมายมีคำตอบ 7 ช่วง ดังนี้

1. มาตรวัดเจตคติทางตรง วัดด้วยคำถาม 6 ข้อ ข้อคำถามและข้อความกำกับมาตรมีดังนี้
 - 1.1 "สำหรับฉันทารลดน้ำหนักในระหว่าง 6 สัปดาห์ข้างหน้าเป็นสิ่งที่" คำตอบเป็นค่าคุณศัพท์ 3 คู่ แบบขั้วคู่ ดี-เลว, มีโทษ-มีประโยชน์ และน่าปรารถนา-ไม่ปรารถนา
 - 1.2 "สำหรับฉันทารพยายามลดน้ำหนักในระหว่าง 6 สัปดาห์ข้างหน้าเป็นสิ่งที่" คำตอบที่ให้เลือกเป็นมาตร 3 คู่ เช่นเดียวกับข้อ 1.1
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง คิดคะแนนเฉลี่ยจาก 4 ข้อ โดย 2 ข้อมีข้อคำถามว่า "บุคคลที่มีความสำคัญสำหรับฉันส่วนมากคิดว่าฉันควร (หรือควรพยายาม) ลดน้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" มีคำตอบขั้วคู่ให้เลือกคือ ควร-ไม่ควร ส่วนอีก 2 ข้อมีคำถามว่า "บุคคลที่มีความสำคัญสำหรับฉันส่วนมากจะสนับสนุนให้ฉันลด (หรือพยายามลด) น้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" มีคำตอบขั้วคู่ว่า สนับสนุน-คัดค้าน
3. เจตนา คิดคะแนนเฉลี่ยจาก 4 ข้อ เช่นกันโดยมีข้อคำถามและคำตอบให้เลือกดังนี้
 - 3.1 "ฉันเจตนาจะลดน้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปไม่ได้
 - 3.2 "ฉันจะพยายามลดน้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปไม่ได้
 - 3.3 "ฉันตัดสินใจที่จะลดน้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" คำตอบ ถูก-ผิด
 - 3.4 "ฉันกำหนดตัวเองให้ลดน้ำหนักในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า" คำตอบ อยู่ระหว่างมากที่เดียว-ไม่เลย
4. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ใช้ข้อคำถาม 2 ข้อ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบค่าประมาณความเป็นไปได้จาก 0 ถึง 100 ดังนี้
 - 4.1 ความเป็นไปได้หากท่านพยายาม ท่านจะสามารถลดน้ำหนักตัวเองได้ในช่วง 6 สัปดาห์ข้างหน้า
 - 4.2 การประมาณการที่ดีที่สุดของท่านว่าการพยายามลดน้ำหนักของท่านในช่วง

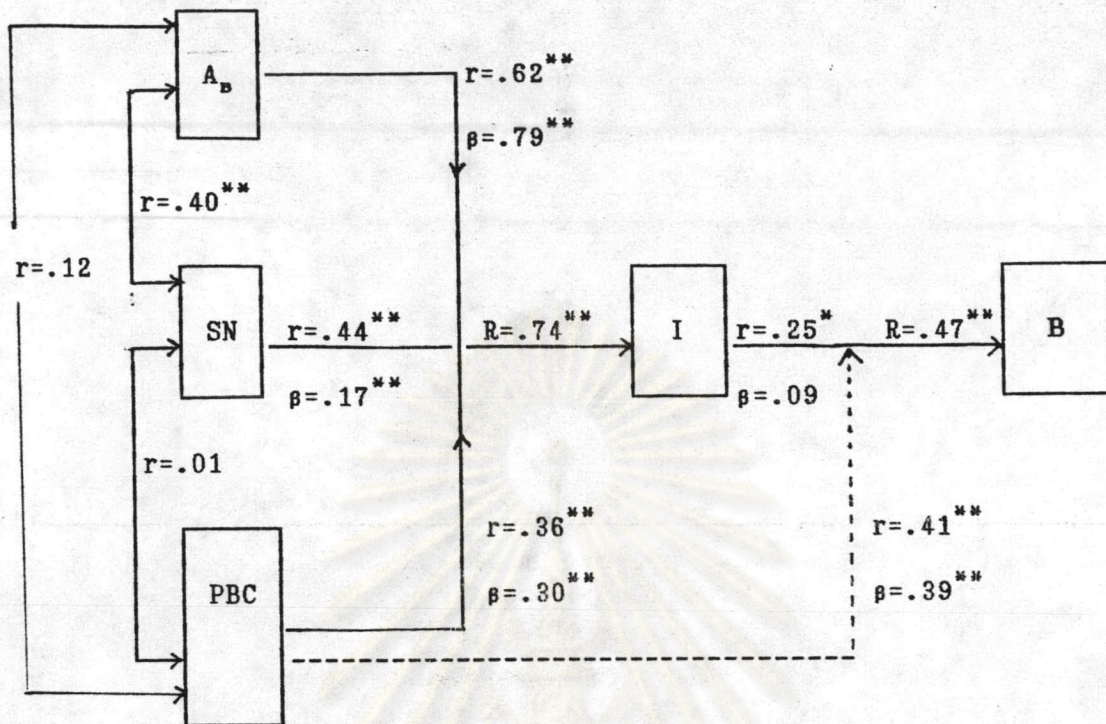
6 สปีดท์ข้างหน้าจะประสบผลสำเร็จ

การคิดคะแนนทำโดยนำคำตอบ 2 ข้อ มาหาค่าเฉลี่ย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาตัวแปรความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลต่อการลดน้ำหนัก เช่น ความหนักแน่นส่วนบุคคล (ego strength) การวางแผน (planning) การควบคุมการกระทำ (action control) เป็นต้น

ผลการวิจัยปรากฏดังภาพที่ 2 ซึ่งเป็นไปตามการคาดคะเนที่ว่า เจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับเจตนาในการลดน้ำหนักอย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรการรับรู้การควบคุมร่วมกับตัวแปรเจตคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการทำนายเจตนา ซึ่งได้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาค่าก่อนข้างสูง ($R = .74$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักการทำนายพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมสามารถทำนายเจตนาได้หนักแน่นกว่า การรับรู้การควบคุมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงตามลำดับ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรมลดน้ำหนักมีค่าไม่สูงนัก แต่ก็มีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปรการรับรู้การควบคุมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมพอสมควร ($r = .41$)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* $p < .05$, ** $p < .01$

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในการศึกษา และทำนาย พฤติกรรมการลดน้ำหนัก เมื่อวิเคราะห์รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ($N=83$, สกเว้น ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรม $n = 76$) (Schifter และ Ajzen 1985: 846-847)

ในการวิจัยเรื่องการลดน้ำหนัก ชีระพร อูรรณไพ (2535) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ดังนี้ คือ การวัดเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และเจตนาเชิงพฤติกรรมแตกต่างกันไปจาก ที่ควรจะเป็นในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล โดยมีเป้าหมายเป็นการลดน้ำหนัก และการพยายาม ลดน้ำหนักปนกันไป ดังนั้นในผลการวิจัยส่วนนี้ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยตามแนวทฤษฎีการ กระทำด้วยเหตุผล นอกจากนี้ การสร้างมาตรวัดยังขาดความรัดกุม คือ ไม่ได้มีการวิเคราะห์ องค์ประกอบและรายงานผลความเที่ยงให้ทราบด้วย

ในปีถัดมา Ajzen และ Madden (1986: 453-474) ศึกษาพฤติกรรมการมาเรียน ในวิชาหนึ่ง และศึกษาเป้าหมายทางพฤติกรรมในการได้ A โดยมีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมมารมาเรียนในวิชาหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ประสบปัญหาในการควบคุม
น้อย ดังนั้นการรับรู้ความยากหรือง่ายที่จะมาเรียนควรมีผลต่อเจตนา แต่เมื่อถึงเวลาทำพฤติกรรม
จริง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมควรจะเพิ่มความสามารถในการทำนยพฤติกรรมมารมาเรียน
ได้น้อยมาก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรีจำนวน 169 คน เป็นชาย 45 หญิง 124 คน
การเก็บข้อมูลพฤติกรรมแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ 8 สัปดาห์ก่อนและ 8 สัปดาห์หลังการตอบแบบสอบถาม

ข้อกระทงที่ใช้ในแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นมาตรจำแนกความหมาย บนมาตร 7 ช่วง
ดังนี้

1. การประเมินผลของการกระทำ (e_1) โดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินผลกรรมของ
การมารมาเรียนสม่ำเสมอหรือการขาดเรียนในบางครั้ง จำนวน 11 ข้อ ข้อความกำกับมาตรใน
แต่ละข้อคือ ตีมากกับเลวมาก เช่น "การได้เรียนรู้เนื้อหาวิชานี้มากขึ้นของฉัน" หรือ "การล่าหลัง
เพื่อนในการศึกษาวิชานี้"

2. ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (b_1) ให้ตอบความหนักแน่นของความเชื่อ
เกี่ยวกับผลกรรมข้างต้น 11 ข้อ บนมาตรเป็นไปได้มาก-เป็นไปไม่ได้มาก เช่น "การมาเข้าเรียน
ในทุกชั่วโมงของฉัน ทำให้ฉันมีเวลานอนน้อยลงไปมาก" การคิดคะแนนนำคำตอบทั้งข้อ 1 และ
ข้อ 2 มาคูณกันเป็นมาตรวัดเจตคติทางอ้อม

3. เจตคติทางตรง (A_2) ให้ตอบบนมาตรจำแนกความหมายรวม 22 ข้อ ที่ครอบคลุม
3 มิติ คือ มิติการประเมิน มิติศึกษาภาพ และมิติกิจกรรม โดยใช้มาตรว่า "การมาเรียนวิชานี้
ทุกครั้งของฉัน" ภายหลังการวิเคราะห์หองค์ประกอบได้มาตรที่เป็นการประเมิน 8 คู่ แล้วจึงนำ
คะแนนจาก 8 ข้อนี้รวมกันเป็น A_2

4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัด 2 ทาง คือ

4.1 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม

4.1.1 วัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง 5 กลุ่ม คือ อาจารย์ พ่อแม่ สามีหรือ
ภรรยา (หรือคู่รัก) พ่อแม่/ญาติ/ลูก และเพื่อน/เพื่อนร่วมรุ่น/เพื่อนร่วมชั้น เช่น

อาจารย์ที่สอนวิชานี้คิดว่าฉันควรมาเข้าเรียนวิชานี้ทุกครั้ง

เป็นไปได้มาก : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : เป็นไปไม่ได้มาก

4.1.2 วัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง จำนวน 5 ข้อ เช่นกัน
 บนมาตรา 7 ช่วงจากมากที่สุด-ไม่เลย เช่น

กล่าวโดยทั่วไป ท่านต้องการทำตามที่อาจารย์ที่สอนวิชานี้คิดว่าท่านควรทำเพียงใด
 มากที่สุด : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ไม่เลย

4.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง จำนวน 2 ข้อ โดยใช้มาตราคล้ายกับข้อ
 4.1.1 และข้อ 4.1.2 ทั้งข้อความและข้อความกำกับมาตร ต่างกันแต่เพียงว่า กลุ่มอ้างอิงเป็น
 "คนที่มีความสำคัญต่อฉันส่วนมาก"

5. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (PBC) มีการวัด 2 ทาง คือ

5.1 การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม ในการวิจัยครั้งนี้วัดแตกต่างจากการ
 วัดในครั้งหลัง ๆ ของ Ajzen และ Driver (1991) โดยวัดเพียงปัจจัยที่ขัดขวางการมาเข้าชั้น
 เรือนของเขา ได้ปัจจัยดังกล่าวมา 10 ปัจจัย จากนั้นนำมาให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจว่า ปัจจัยเหล่านี้
 เกิดขึ้นบ่อยเพียงไรบนมาตรา 7 ช่วง

5.2 การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรง จำนวน 3 ข้อ โดยถามให้กลุ่มตัวอย่าง
 ตอบถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถที่เขาจะควบคุมการเรื้อนทุกครั้ง เช่น

ท่านสามารถควบคุมว่าจะมาเรื้อนหรือไม่มาเรื้อนในชั้นทุกครั้งได้มากเพียงไร
 ควบคุมได้เต็มที่ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ควบคุมไม่ได้

6. เจตนาเชิงพฤติกรรม วัดด้วยคำถาม 3 ข้อ ดังนี้

6.1 "ฉันตั้งใจจะมาเรื้อนวิชานี้ทุกครั้ง" เป็นไปได้มาก - เป็นไปไม่ได้มาก

6.2 "ฉันจะพยายามมาเรื้อนวิชานี้ทุกครั้ง" เป็นไปได้มาก - เป็นไปไม่ได้มาก

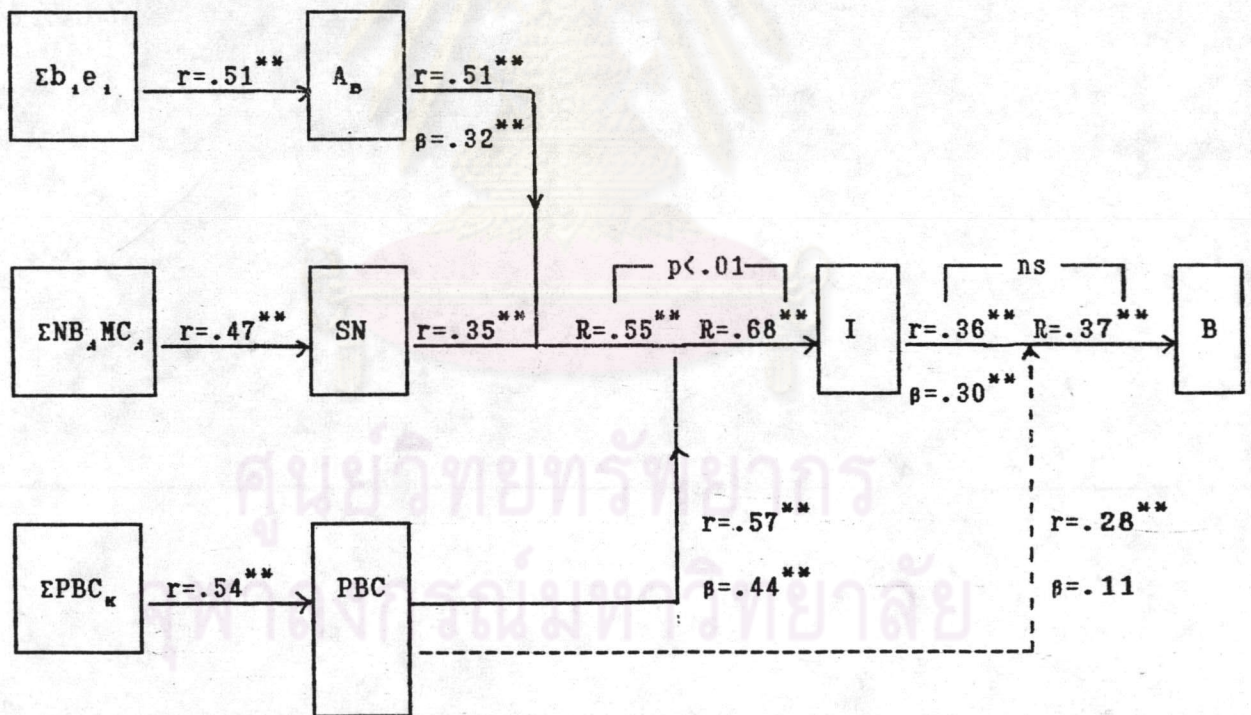
6.3 "ท่านตั้งใจจะมาเรื้อนวิชานี้โดยสม่ำเสมอเพียงไร" ทุกครั้ง - นาน ๆ ครั้ง

บนมาตรา 4 ช่วง

ผลการวิจัยพบว่าเจตคติทางอ้อมกับเจตคติทางตรง การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม
 กับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมกับการรับรู้การควบคุม

พฤติกรรมทางตรง เจตคติทางตรงกับเจตนา การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงกับเจตนา การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับเจตนา การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับพฤติกรรม แต่ละคู่มีสหสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า .01 เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล พบว่า เจตคติต่อการกระทำพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงสามารถทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีค่าสหสัมพันธ์หาคู่เป็น .55 และเมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนโดยเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเข้าไปในสมการ พบว่าค่าสหสัมพันธ์หาคู่เพิ่มขึ้นเป็น .68 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นจาก .55 อย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า .01 ผลการวิจัยส่วนนี้สนับสนุนภาค 1 ของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

เมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรม พบว่ามีค่า .36 ($p < .01$) แต่เมื่อเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเข้าไปร่วมกับเจตนาในการทำนายพฤติกรรม ค่าสหสัมพันธ์หาคู่เป็น .37 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญ และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไม่สามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ แสดงไว้ในภาพที่ 3

** $p < .01$

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ของทฤษฎี พฤติกรรมตามแผนในการทำนายพฤติกรรม การมาเรียนหนังสือ (Ajzen และ Madden 1986: 163-165)

หรือสามารถนำผลจากการวิเคราะห์มาเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$B \sim I = .32 A_p + .16 SN + .44 PBC$$

สำหรับการศึกษาเป้าหมายทางพฤติกรรมในการได้ A ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลที่นักศึกษามีข้อจำกัดในการควบคุม หรือมีความสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมได้ในระดับต่ำ ดังนั้น การรับรู้การควบคุมน่าจะส่งผลในการทำนายเจตนา และส่งผลต่อการทำนายพฤติกรรม ถ้าบุคคลมีการรับรู้การควบคุมที่ตรงกับความเป็นจริง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาจำนวน 90 คน เป็นชาย 34 คน หญิง 56 คน การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรก 3 สัปดาห์หลังเปิดเทอม และช่วงที่ 2 ประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนสอบไล่ โดยใช้แบบสอบถามเหมือนกันกับช่วงแรก การสร้างแบบสอบถามได้จากการศึกษานำร่อง โดยให้นักศึกษาอื่น 21 คน ระบุถึงสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับการได้ A จากวิชาหนึ่ง ๆ คือ

1. ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบ
2. กลุ่มคนที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ
3. ปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวาง

ผู้วิจัยนำคำตอบเหล่านี้ไปสร้างเป็นมาตรวัดขึ้นต่อไป เหมือนกับการศึกษาพฤติกรรมการมาเรียน ผลการวิจัยพบว่า ในการวัดทั้ง 2 ครั้ง เจตคติทางตรงกับเจตคติทางอ้อม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรงกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรงกับการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม เจตคติทางตรงกับเจตนา การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับเจตนา แต่ละคู่มีสหสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า .01 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับเจตนา และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับพฤติกรรมไม่มีนัยสำคัญในการวัดครั้งที่ 1 แต่มีนัยสำคัญในการวัดครั้งที่ 2 ในด้านการทำนายเจตนาในการวัดทั้ง 2 ครั้ง พบว่าเจตคติทางตรงกับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ร่วมกันทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อใช้การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมร่วมทำนายด้วย ก็เพิ่มการทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญ

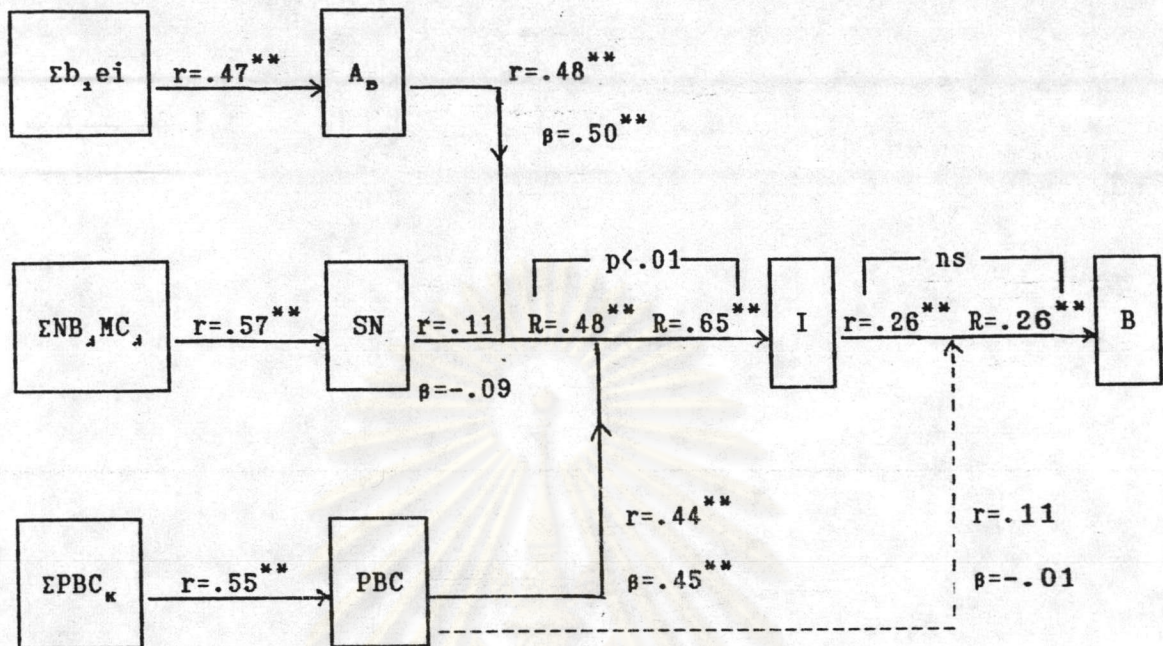
ส่วนการใช้เจตนาทำนายพฤติกรรม พบว่าเจตนากับพฤติกรรมมีสหสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญในการวัดทั้ง 2 ครั้ง แต่ในการวัดครั้งที่ 1 การเพิ่มตัวแปรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเข้ามาใน

การวิเคราะห์ไม่สามารถช่วยให้การทํานายพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับการวัดในครั้งที่ 2 การเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมเข้ามาสามารถช่วยให้การทํานายพฤติกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การวัดในครั้งที่ 2 เป็นการวัดเมื่อใกล้กับการสอบไ้ม่มาก ทำให้นักศึกษามีการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าในการวัดครั้งที่ 1 และการได้ A อย่างน้อยที่สุดส่วนหนึ่งถูกกำหนดจากปัจจัยที่บุคคลไม่สามารถควบคุมได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การวัดเจตนาที่ยิ่งทิ้งช่วงเวลาจากการวัดพฤติกรรมน้อยเพียงไร ทำให้เจตนามีโอกาสทํานายพฤติกรรมได้แม่นยำมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลที่ได้เป็นไปตามที่ผู้วิจัยคาดคะเนไว้ข้างต้น ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ สรุปไว้ในภาพที่ 4

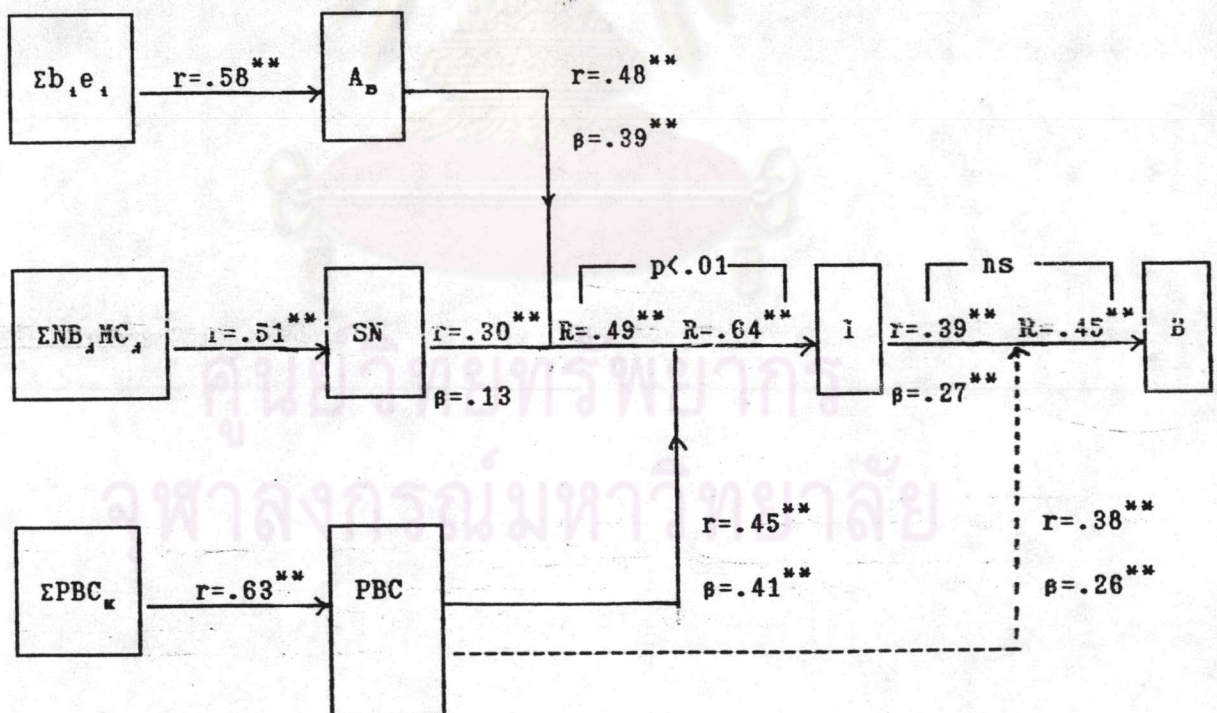

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวัดครั้งที่ 1

การวัดครั้งที่ 2

** $p < .01$

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ในการทำนายพฤติกรรม การได้ A จากการวัดทั้ง 2 ครั้ง (Ajzen และ Madden 1986: 167 - 171)

ต่อมา Ajzen และ Driver (1991: 185-204) ได้ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำความเข้าใจและทำนายพฤติกรรมการร่วมกิจกรรมนันทนาการ 5 อย่าง ได้แก่ การใช้เวลาบนชายหาด การวิ่งออกกำลังกายกลางแจ้ง การปั่นเขา การพายเรือ และการขี่รถจักรยานในการศึกษาคั้งนี้มีประเด็นปลีกย่อยที่แตกต่างจาก Ajzen และ Madden (1986) ที่เคยเสนอไว้บางประการ ดังนี้

1. Ajzen และ Driver ได้แยกความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (Behavioral Beliefs) ออกเป็น 2 อย่าง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นเครื่องมือ (Instrumental Beliefs) และความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึกทางบวกหรือลบที่เกิดจากการกระทำนั้น (Affective Beliefs) ด้วยเหตุผลที่ว่า บุคคลบางคนอาจเชื่อในผลกรรมที่ดีของการกระทำพฤติกรรม แต่อาจไม่มีความรู้สึกในทางบวกต่อการกระทำนั้นก็ได้ เช่น เชื่อว่าการวิ่งออกกำลังกายก่อให้เกิดประโยชน์ แต่ก็รู้สึกไม่ชอบหรือในทางตรงกันข้ามบางคนอาจเชื่อว่าการอาบแดดก่อให้เกิดโทษต่อสุขภาพแต่ก็ชอบที่จะทำ ดังนั้นในการสร้างมาตรวัดความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมจึงสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับความเชื่อทั้ง 2 อย่างดังกล่าว

กิจกรรมนันทนาการ 5 อย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้จากการศึกษานำร่อง โดยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษา จำนวน 27 คน รายงานความถี่ของการกระทำกิจกรรมนันทนาการ 12 อย่างที่ผู้วิจัยกำหนดให้ บนมาตร 6 ช่วง จากไม่เคยถึงมากกว่า 20 ครั้ง ในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ได้กิจกรรมนันทนาการที่มีความถี่สูง 5 อย่าง ข้างต้น

การทดสอบความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นเครื่องมือ ทำโดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนความเชื่อที่เด่นชัดเกี่ยวกับผลได้ผลเสียของการร่วมกิจกรรมนันทนาการแต่ละอย่าง โดยการถามว่า

ก. ท่านคิดว่าการปั่นเขาก่อให้เกิดผลเสียอย่างไรบ้าง

ข. ท่านคิดว่าการปั่นเขาก่อให้เกิดผลดีอย่างไรบ้าง

ส่วนการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึกทางบวกหรือลบที่เกิดขึ้นจากการกระทำถามโดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนสิ่งที่เขาชอบหรือไม่ชอบเกี่ยวกับการกระทำนั้น โดยถามเป็น 2 คำถามเช่นกัน แล้วนำความเชื่อเด่นชัดที่ได้ มาสร้างเป็นมาตรวัดความหนักแน่นของความเชื่อ และการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึกทางบวกหรือลบที่เกิดจากพฤติกรรม โดยใช้มาตร 2 ขั้ว

ที่มีช่วงคะแนนจาก -3 ถึง +3 เช่น

การป็นเขาทำให้ท่านรู้สึกกลัวความสูงและกลัวอันตราย
เป็นไปไม่ได้ ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ เป็นไปได้

ส่วนการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำวัดโดยการถามว่า
การรู้สึกกลัวความสูงและกลัวอันตรายเป็นสิ่งที่
ไม่พอใจ ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ พอใจ

สำหรับการประเมินความหนักแน่นของความเชื่อ และการประเมินความเชื่อเกี่ยวกับ
การเป็นเครื่องมือ ถามโดยใช้ข้อความและข้อความกำกับมาตรดังนี้

การป็นเขาทำให้ร่างกายแข็งแรง
เป็นไปไม่ได้ ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ เป็นไปได้

การมีร่างกายแข็งแรงเป็นสิ่งที่
มีอันตราย ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ : ___ มีประโยชน์

2. การวัดเจตคติทางตรง ทำโดยใช้มาตรจำแนกความหมาย ซึ่งประกอบด้วยคำตรง
กันข้าม 12 คู่ โดยใน 12 คู่นี้ เป็นคำคุณศัพท์ที่เป็นองค์ประกอบด้านการประเมิน 10 คู่ ซึ่ง 5
คู่ใน 10 คู่นี้เป็นคำคุณศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเป็นเครื่องมือ (Instrumental Tone) เช่น ไร้
ประโยชน์-มีประโยชน์ ส่วนอีก 5 คู่ เป็นคำคุณศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก (Affective
Tone) เช่น ไม่พอใจ-พอใจ ที่เหลืออีก 2 คู่ เป็นคำที่เป็นองค์ประกอบด้านศักยภาพ (Potency)
คือ เข้มแข็ง-อ่อนแอ และคำที่เป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรม (Activity) คือ กระตือรือร้น-
เฉื่อยชา โดยที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในบริบทของกิจกรรมนันทนาการนอกบ้าน องค์ประกอบด้าน
ศักยภาพและองค์ประกอบด้านกิจกรรม มีความหมายโดยนัยในแง่ของการประเมินเช่นกัน ผู้วิจัย
นำคำตอบข้างต้นไปวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า เจตคติที่สอดคล้องกับการเป็นเครื่องมือ

(Instrumental Attitude) ประกอบด้วยค่าคุณศัพท์ 5 คู่ คือ โง่-ฉลาด, มีอันตราส-มีประโยชน์, ไร้ประโยชน์-มีประโยชน์, แข็งแรง-อ่อนแอ และกระตือรือร้น-เฉื่อยชา ส่วนเจตคติที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึก (Affective Attitude) ประกอบด้วยค่าคุณศัพท์ 7 คู่ คือ น่าเบื่อ-น่าสนใจ, สนุก-ไม่สนุก, ไม่พอใจ-พอใจ, ดี-เลว, ดึงดูดใจ-ไม่ดึงดูดใจ, น่าปรารถนา-ไม่น่าปรารถนา, น่าเกลียด-สวยงาม ซึ่งค่าคุณศัพท์ทั้ง 12 คู่นี้ เป็นการวัดเจตคติทางตรงในแต่ละพฤติกรรม

3. การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง คิดคะแนนเฉลี่ยจาก 2 ข้อ ที่มีข้อความและคำตอบว่า

(1) "คนที่มีความสำคัญสำหรับฉันส่วนมาก เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย กับการทำพฤติกรรมนี้ของฉัน"

(2) "คนที่มีความสำคัญในชีวิตฉันส่วนมากคิดว่า ฉันควร-ไม่ควร ทำพฤติกรรมนี้"

สำหรับการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม ใช้มาตราที่สร้างจากความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง 5 กลุ่ม คือ เพื่อน พ่อแม่ แฟน พี่น้อง และสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว การประเมินความหนักแน่นของความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงใช้คำถามว่า "เพื่อนของฉันเห็นว่าฉันควรไปเป็นเขา" มีข้อความ 2 ปลายมาตร เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย ส่วนการวัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ใช้คำถามว่า "การที่เพื่อนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการร่วมกิจกรรมนันทนาการมีความหมายสำหรับท่านเพียงใด" มีข้อความ 2 ปลายมาตรว่า มากที่เดียว-ไม่เลย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ข้อคำถามดังกล่าวเป็นการถามถึงกิจกรรมนันทนาการโดยรวม มิได้ถามถึงเฉพาะด้านของพฤติกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะจากการศึกษานำร่อง ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างตอบมาตรวัดแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในแต่ละกิจกรรมค่อนข้างสอดคล้องกัน

4. การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม มีการวัด 2 ทาง

4.1 ทางตรง ถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบถึงความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถที่เขาจะควบคุมในการทำกิจกรรมนันทนาการแต่ละอย่าง ใช้คำถามและข้อความกำกับมาตรดังนี้

(1) "สำหรับฉันการทำพฤติกรรมนี้ (เช่น การพายเรือ) เป็นสิ่งที่..." คำตอบง่าย-ยาก

(2) "ฉันเชื่อว่า ฉันมีทรัพยากรที่จำเป็นเพียงพอที่จะทำพฤติกรรมนี้ได้"

คำตอบ จริง-เท็จ

ผู้วิจัยนำคำตอบข้างต้นไปวิเคราะห์หาสหสัมพันธ์ พบว่ามีความสัมพันธ์กันสูง การคิดคะแนนจึงรวมคะแนน 2 ข้อข้างต้นเข้าด้วยกันเป็นมาตรวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรง

4.2 ทางอ้อม ในการวัดครั้งนี้แตกต่างจากในปี 1986 ตรงที่มีการแยกแยะระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมและการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับปัจจัยควบคุมที่จะส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำพฤติกรรม โดยในการวัดความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมใช้ข้อคำถามว่า "ฉันสามารถเป็นเขาในบริเวณที่มีอากาศดีสำหรับการปีนเขา" คำตอบให้เลือกคือ จริง-เท็จ ส่วนการประเมินว่าปัจจัยควบคุมจะส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำพฤติกรรม ใช้ข้อคำถามว่า "อากาศดีทำให้การปีนเขาเป็นสิ่งที่" คำตอบ ง่าย-ยาก

5. การวัดเจตนาเชิงพฤติกรรม ไม่ได้เสนอรายละเอียดการวัดเจตนาเชิงพฤติกรรมในงานเขียนชิ้นนี้ แต่ได้นำไปเสนอไว้ในงานเขียนของ Ajzen และ Driver ที่ตีพิมพ์ในปี 1992 โดยเสนอการวัดเจตนาด้วยคำถาม 2 ข้อ บนมาตราจำแนกความหมาย 7 ช่วง โดยถามถึงเจตนาที่จะทำกิจกรรมนันทนาการในอีก 6 เดือนข้างหน้า ขณะที่ข้อกระทงของมาตรอื่นไม่ได้กำหนดช่วงเวลาที่จะจำเพาะในการวัด ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการวัดเจตนาโดยไม่ได้กำหนดกรอบช่วงเวลาเป็นการยากที่จะสะท้อนถึงเจตนาของบุคคล ดังนั้นในการวัดเจตนาจึงควรกำหนดกรอบเวลาด้วย ดังนี้

(1) ฉันวางแผนที่จะทำกิจกรรมนี้ในอีก 6 เดือนข้างหน้า คำตอบ ไม่เลย-บ่อยครั้ง

(2) ฉันจะพยายามทำกิจกรรมในอีก 6 เดือนข้างหน้า คำตอบ ไม่เลย-มากที่สุด

การวัดเจตนาเชิงพฤติกรรม คัดจากการหาสหสัมพันธ์ระหว่างข้อ พบว่ามีนัยสำคัญจึงรวมคะแนนเข้าด้วยกันเป็นเจตนา

หลังจากสิ้นสุดการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ขอให้กลุ่มตัวอย่างกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ ที่สามารถติดต่อได้ พบว่ามี 12 คน ที่ไม่ให้ข้อมูลดังกล่าว

ส่วนการวัดพฤติกรรมนั้น เก็บข้อมูลภายหลัง 1 ปีต่อมา โดยส่งแบบสำรวจทางไปรษณีย์ตามชื่อที่อยู่ ที่กลุ่มตัวอย่างให้ไว้ โดยการถามถึงประมาณความถี่ของการกระทำกิจกรรมนันทนาการทั้ง 5 อย่างในรอบปีที่ผ่านมา บนมาตร 6 ช่วง จากไม่เลย (ถือเป็น 1 คะแนน), 1-2 ครั้ง, 3-4 ครั้ง, 5-6 ครั้ง, 11-20 ครั้ง และมากกว่า 20 ครั้ง (ถือเป็น 6 คะแนน) ในการสำรวจครั้งนี้ จากแบบสอบถามที่ส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 134 คน ได้รับกลับคืน 111 คน 19 คนไม่ส่งคืน และบุรุษไปรษณีย์ส่งแบบสอบถามคืน 4 ฉบับระบุว่าส่งถึงผู้รับไม่ได้

เมื่อวิเคราะห์สัมพันธภาพของคุณในตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมร่วมกิจกรรม
นันทนาการ โดยจำแนกตามประเภทของกิจกรรมนันทนาการ ผลปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การถดถอยพหุคูณของกิจกรรมนันทนาการ จำแนกตามความเชื่อและประเภท
ของกิจกรรมนันทนาการ เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่าง 111 คน

พฤติกรรม/ความเชื่อ	R	r	β
การใช้เวลาบนชายหาด	.61**		
- ความรู้สึก		.52**	.32**
- การเป็นเครื่องมือ		.47**	.15
- กลุ่มอ้างอิง		.34**	.22**
- การควบคุม		.27**	.18**
การวิ่งออกกำลังกายกลางแจ้ง	.60**		
- ความรู้สึก		.37**	.17
- การเป็นเครื่องมือ		.40**	.23*
- กลุ่มอ้างอิง		.26**	.16
- การควบคุม		.42**	.32**
การปั่นเขา	.63**		
- ความรู้สึก		.34**	.04
- การเป็นเครื่องมือ		.46**	.29**
- กลุ่มอ้างอิง		.28**	.05
- การควบคุม		.48**	.42**
การพายเรือ	.53**		
- ความรู้สึก		.28**	.26*
- การเป็นเครื่องมือ		.12	.15
- กลุ่มอ้างอิง		.18*	.05

ตารางที่ 5 (ต่อ)

พฤติกรรม/ความเชื่อ	R	r	β
- การควบคุม		.48**	.44**
การชี้นำจราจร	.37**		
- ความรู้สึก		.31**	.21*
- การเป็นเครื่องมือ		.20*	.05
- กลุ่มอ้างอิง		.23**	.19*
- การควบคุม		.20*	.10

ที่มา: ดัดแปลงจาก Ajzen และ Driver (1991: 196)

* $p < .05$, ** $p < .01$

จากตารางที่ 5 พบว่าค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของความเชื่อทั้ง 4 ตัว (เกี่ยวกับความรู้สึก, การเป็นเครื่องมือ, กลุ่มอ้างอิงและการควบคุม) กับพฤติกรรมนันทนาการแต่ละประเภทมีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นกิจกรรมการขี่จักรยานมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเพียง .37 แต่ก็มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 เช่นกัน

ความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึกมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับการกระทำกิจกรรมนันทนาการทุกประเภทอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า .01 ความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นเครื่องมือมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับการกระทำกิจกรรมนันทนาการทุกประเภทอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นการพายเรือ สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงและการรับรู้การควบคุมต่างมีสหสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับการกระทำกิจกรรมนันทนาการทั้ง 5 ประเภท ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมสามารถทำนายการกระทำกิจกรรมนันทนาการทุกประเภทได้อย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า .01 ยกเว้น การขี่รถจักรยาน ในขณะที่ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทำนายกิจกรรมนันทนาการได้เพียง 2 กิจกรรมจาก 5 กิจกรรมเท่านั้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงว่า การแยกความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมออกเป็นความเชื่อ

เกี่ยวกับการเป็นเครื่องมือและความเชื่อเกี่ยวกับความรู้สึก เป็นสิ่งที่มีประโยชน์เพราะความเชื่อ ทั้ง 2 ประเภทมีผลต่อการตัดสินใจในการทำพฤติกรรมนั้น ๆ และการเข้าใจถึงรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเชื่อต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมจะเป็นพื้นฐานการกำหนดเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมตามลำดับ แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อต่าง ๆ กับกิจกรรมนั้นทนาการต่าง ๆ จะมีค่าไม่สูงนักแต่ก็มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การวิจัยชิ้นนี้นับได้ว่าเป็นการวิจัยที่มีกระบวนการสร้างมาตรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมที่ค่อนข้างละเอียดกว่างานวิจัยชิ้นอื่นที่ไอเซ็นได้ศึกษามา แต่ก็ยังให้ความแจ่มแจ้งเกี่ยวกับการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมได้ไม่มากนัก ยังมีแนวความคิดสืบสน

ปีถัดมา 1992 Ajzen และ Driver ได้ประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อใช้ในการทำนายและทำความเข้าใจเจตนาและพฤติกรรมนั้นทนาการอีกครั้ง โดยมีรูปแบบการวิจัยคล้ายกับในปี 1991 แต่มีบางประเด็นที่แตกต่างจากที่ได้เคยนำเสนอไว้บางประการ ได้แก่

1. เพิ่มการวัดความเกี่ยวข้อง (involvement) และอารมณ์ชั่วขณะ (moods) โดยเชื่อว่าความเกี่ยวข้องสูงในการทำกิจกรรม มีส่วนสอดคล้องกับความหนักแน่นของสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรม กล่าวคือ ระดับของความเกี่ยวข้องมักจะมีความสัมพันธ์กับเจตคติและพฤติกรรม ความเกี่ยวข้องนี้รวมถึงความรอบคอบทางปัญญา (Cognitive Vigilance) และการผูกมัดทางพฤติกรรม (Behavioral Commitment) ความรอบคอบทางปัญญา หมายถึง การแสวงหาข้อมูลถึงผลของการเลือกกระทำในแต่ละพฤติกรรม สำหรับอารมณ์มีส่วนสอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับผลประโยชน์ เช่น คนบางคนอาจเชื่อว่าการป็นเขา มีประโยชน์ในแง่ทำให้ร่างกายแข็งแรง ในขณะที่เดียวกัน อาจคิดว่าการป็นเขาเป็นประสบการณ์ที่น่ากลัว ในทางตรงกันข้าม บางคนอาจได้รับผลกระทบทางลบจากการป็นเขา เช่น แขน-ขาหัก แต่ก็ถือว่าการป็นเขาเป็นประสบการณ์ที่ดีอย่างหนึ่ง ดังนั้น องค์ประกอบทางความรู้สึก (Affective Component) มีส่วนสอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับอารมณ์ชั่วขณะและอารมณ์ (emotions)

การวัดความเกี่ยวข้อง วัดด้วยคำถาม 4 ข้อ โดยให้กลุ่มตัวอย่างประมาณค่าความเกี่ยวข้องในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

- (1) "คุณเสียเวลาในการหาข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกทำเลที่พักหรือสถานที่ที่คุณจะไปมากเพียงใด" คำตอบ ไม่เสียเวลาหรือไม่ได้ใช้ความพยายาม - เสียเวลาและใช้ความพยายาม

มาก

(2) "คุณรู้สึกอารมณ์เสียหรือไม่ถ้าคุณไม่สามารถทำกิจกรรมนั้นได้" คำตอบ ไม่อารมณ์เสีย-อารมณ์เสียมาก

(3) "บ่อยครั้งเพียงใดที่คุณอ่านนิตยสารหรือเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ" คำตอบ ไม่เคยเลย-สม่ำเสมอ

(4) "คุณคิดว่าคุณมีทักษะเกี่ยวกับกิจกรรมนี้อยู่ในระดับใด" คำตอบ ต่ำมาก-สูงมาก
การคิดคะแนนคิดจากการหาสหสัมพันธ์ระหว่างข้อพบว่ามีนัยสำคัญ จึงรวมคะแนน 4 ข้อเข้าด้วยกัน เป็นคะแนนการวัดความเกี่ยวข้อง

2. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม วัดแต่ทางตรง ส่วนการวัดทางอ้อมได้นำไปเสนอในงานเขียนของ Ajzen และ Driver (1991)

การวัดอารมณ์ชั่ววูบ โดยให้กลุ่มตัวอย่างจินตนาการถึงความรู้สึกเมื่ออยู่ท่ามกลางกิจกรรมต่าง ๆ 5 อย่าง บนมาตรา 7 ช่วง ได้อารมณ์ 9 ประเภท ได้แก่ กระปรี้กระเปร่า, กระตือรือร้น, เชื่องซึม, สงบ, สุข, หวาดกลัว, โกรธ, เศร้าเสียใจ และสนุก

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ แบ่งเป็นการวิเคราะห์ภายในกลุ่มและการวิเคราะห์ระหว่างกลุ่ม พบว่าเมื่อวิเคราะห์ภายในกลุ่ม อารมณ์ชั่ววูบมีสหสัมพันธ์กับเจตคติที่เกี่ยวกับความรู้สึกค่อนข้างสูง แต่ไม่พบว่ามีสหสัมพันธ์กับเจตคติเกี่ยวกับผลได้ผลเสียแต่อย่างใด ส่วนความเกี่ยวข้องหรือการผูกมัด พบว่ามีสหสัมพันธ์กันสูงกับตัวแปรในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนอย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อนำมาใช้เป็นตัวทำนายในการวิเคราะห์การถดถอยแบบลำดับขั้นพบว่า ไม่ได้ช่วยในการทำนายเลย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณภายในกลุ่ม (within subjects) เมื่อแบ่งตามภาคทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมีดังนี้

ภาคที่ 1 การทำนายเจตนา พบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และเมื่อใช้การรับรู้การควบคุมร่วมทำนายด้วย ก็เพิ่มการทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ทำให้การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงไม่สามารถทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญ

ภาคที่ 2 การทำนายพฤติกรรม พบว่าการรับรู้การควบคุมและเจตนาเชิงพฤติกรรมสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และเมื่อเพิ่มตัวแปรประสบการณ์ในอดีตเข้าร่วมในการวิเคราะห์ด้วย พบว่าประสบการณ์ในอดีตมีสหสัมพันธ์กับพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถเพิ่มการอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกด้วย แต่เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพบว่า การนำประสบการณ์ในอดีตเข้ามาช่วยในการทำนายพฤติกรรม ทำให้การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไม่สามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ของตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการทำนายพฤติกรรม

พฤติกรรม	r			β			R	
	I	PBC	B _u	I	PBC	B _u	without B _u	with B _u
กิจกรรมนันทนาการ	.75*	.73*	.85*	.20*	.01	.68*	.78*	.86*

5 อย่าง

* $p < .05$

ที่มา : ดัดแปลงจาก Ajzen (1991: 205)

สำหรับผลจากการวิเคราะห์ระหว่างกลุ่ม พบว่า เจตนาที่ถูุกกำหนดจากเจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม สามารถทำนายพฤติกรรมได้ทุกกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ส่วนในการทำนายพฤติกรรมพบว่า การเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไม่สามารถช่วยในการทำนายการวิ่งออกกำลังกายกลางแจ้งและการชั่งรจักรยานได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ช่วยในการทำนายการปั่นเขา การพายเรือ และการใช้เวลาบนชายหาดได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าในการทำกิจกรรมดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างมักพบกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น บ้านไม่ได้อยู่ใกล้ชายหาด หรือการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นที่ใช้ในการปั่นเขาและการพายเรือ เป็นต้น กรณีเช่นนี้การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมจะสามารถช่วยในการทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่า การเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม

สามารถอธิบายความแปรปรวนของเจตนาและพฤติกรรมได้อีกด้วย

Beck และ Ajzen (1991: 285-301) ได้ศึกษาการทำงานของการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ โดยให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม การรับรู้ความโน้มเอียงทางจริยธรรม เจตนา และคำรายงาน เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง การกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ที่นำมาใช้ในการวิจัย คือ พฤติกรรมการโกง การขโมยของในร้าน การโกหกเพื่อหลีกเลี่ยงงาน หรือทำให้สามารถส่งงานที่ได้รับมอบหมายได้ทันเวลา ในงานวิจัยนี้ Beck และ Ajzen ได้เสนอแนะว่าในการทำนายพฤติกรรมไม่ควรพิจารณาเฉพาะการรับรู้แรงผลักดันทางสังคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาถึงความรู้สึกของบุคคลต่อความโน้มเอียงทางจริยธรรม หรือความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นด้วย โดยผู้วิจัยคาดว่าความโน้มเอียงทางจริยธรรมน่าจะเพิ่มอำนาจในการทำนายเจตนาและพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ยังเพิ่มตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมในอดีตเข้าในสมการทำนายด้วย โดยคาดคะเนว่าพฤติกรรมในอดีตสามารถนำไปใช้ในการทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้เช่นกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษา 146 คน เป็นชาย 28 คน หญิง 118 คน การเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ปลายภาคการศึกษาและระหว่างภาคการศึกษาใหม่ ในช่วงที่ 2 ของการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนในช่วงแรก และยินดีจะเข้าร่วมการวิจัยในช่วงที่ 2 มีเพียง 34 คน ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีก 46 คน ที่ตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนในช่วงแรกโดยจัดเข้าเป็นกลุ่มควบคุม ในการเก็บข้อมูลช่วงที่ 2 ใช้แบบสอบถามเหมือนกันกับช่วงแรก ผู้วิจัยทำการศึกษานำร่องกับนักศึกษาอื่นอีก 60 คน โดยให้นักศึกษาระบุถึงความถี่ของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ 3 พฤติกรรมข้างต้น ในช่วงเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา ภาสชาติเงื่อนไซเปิดเผยชื่อและบิดบังชื่อเป็นความลับ ผลพบว่ากลุ่มตัวอย่างรายงานพฤติกรรมตามความเป็นจริงแม้ว่าจะทราบว่าผู้วิจัยสามารถจับคู่รายชื่อของพวกเขา กับคำตอบในแบบสอบถามได้ก็ตาม

การวิจัยนี้มีการทดลอง 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 แบบสอบถามที่ใช้ส่วนมากเป็นมาตรจำแนกความหมายมีคำตอบ 7 ช่วง ในแต่ละมาตรให้ตอบทั้ง 3 พฤติกรรมดังนี้

1. เจตคติทางตรง วัดโดยการประเมินความรู้สึกต่อการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์ ให้กลุ่มตัวอย่างตอบบนมาตรจำแนกความหมาย 5 คู่ มีค่าคุณศัพท์ 2 ขั้วว่า ดี-เลว, นำยินดี-ไม่นำยินดี, ว่าง-ฉลาด, มีประโยชน์-ไร้ประโยชน์, ไม่น่าดึงดูด-น่าดึงดูด

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดโดยถามคำถาม 3 ข้อ ในแต่ละพฤติกรรม คำถาม และข้อความกำกับมาตรมีว่า

2.1 "ถ้าฉันต้องการสอบ คนที่มีความสำคัญสำหรับฉันส่วนมากไม่แสร้งหรือไม่ยอมรับการทำพฤติกรรมนี้" คำตอบ ไม่แสร้ง-ไม่ยอมรับ

2.2 "ไม่มีใครที่มีความสำคัญสำหรับฉันคิดว่าหากฉันต้องการสอบเป็นเรื่องที่เขาชอบรับได้" คำตอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

2.3 "คนที่มีความสำคัญสำหรับฉันส่วนมากจะดูถูกฉัน ถ้าฉันต้องการสอบ" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปได้

3. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ใช้คำถาม 4 ข้อ คำถามและข้อความกำกับมาตรมีว่า

3.1 "สำหรับฉันการต้องการสอบเป็นสิ่งที่" คำตอบ ง่าย-ยาก

3.2 "หากฉันต้องการ ฉันสามารถต้องการสอบได้" คำตอบ จริง-เท็จ

3.3 "ฉันสามารถนึกถึงบางช่วงเวลาที่ยังอาจต้องการสอบได้ แม้ว่าฉันจะไม่ได้วางแผนมาก่อน" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปได้

3.4 "แม้ว่าจะมีเหตุผลที่ดีเพียงใด ฉันก็ไม่สามารถต้องการสอบได้" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปได้

4. เจตนา วัดโดยคำถาม 3 ข้อ คำถามมีว่า

4.1 "หากฉันมีโอกาส ฉันจะต้องการสอบ" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปได้

4.2 "ฉันไม่เคยต้องการสอบ"

4.3 "ฉันอาจจะต้องการสอบในโอกาสข้างหน้า"

ทั้ง 2 ข้อข้างต้น ให้ตอบบนมาตรที่มีข้อความ 2 ข้อว่า จริง-เท็จ

5. ความโน้มเอียงทางจริยธรรม ใช้คำถาม 3 ข้อ คำถามมีว่า

5.1 "ฉันไม่รู้สึกละอายใจ หากฉันต้องการสอบ" คำตอบ จริง-เท็จ

5.2 "การต้องการสอบเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการของฉัน"

5.3 "สำหรับฉันการต้องการสอบ ถือว่าเป็นการผิดจริยธรรม"

ทั้ง 2 ข้อข้างต้นให้ตอบบนมาตรที่มีข้อความกำกับมาตรว่า เป็นไปได้-เป็นไปได้

6. การวัดการกระทำ วัดจากคำรายงานพฤติกรรม โดยให้ระบุความถี่ของการกระทำที่ไม่ซื่อสัตย์แต่ละพฤติกรรมในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา มีข้อความที่ปลายมาตร 7 ข้อว่าไม่เคย

เลข-มากกว่า 5 ครั้ง

ข้อกระทงทั้งหมดอยู่แยกกันในแบบสอบถาม ส่วนสุดท้ายของแบบสอบถาม ให้กลุ่มตัวอย่างทุกคนตอบมาตรการวัดการทำตนให้เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมของ Crowne และ Marlowe (1964)

ช่วงที่ 2 เป็นแบบสอบถามในระยะติดตามผล ซึ่งประกอบด้วยมาตรวัดเดียวกันกับช่วงแรก แต่พฤติกรรมจากคำรายงานเป็นพฤติกรรมที่วัดในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่าง 34 คน ที่ตอบแบบสอบถามครบถ้วนในช่วงแรก ได้รับแบบสอบถามที่มีหมายเลขเช่นเดียวกับแบบสอบถามชุดแรก สำหรับกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมได้รับแบบสอบถามที่มีหมายเลขแตกต่างจากแบบสอบถามชุดเดิม และตอบมาตรการวัดการทำตนให้เป็นที่พึงปรารถนาของสังคมในตอนท้าย

ผลการวิจัยในช่วงที่ 1: การทำนายเจตนา ปรากฏผลดังตารางที่ 7

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
บุคคล (R) และค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด (R^2) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำนาย
เจตนาเชิงพฤติกรรม

	การโกง				การขโมยของในร้าน				การโกหก			
	r	β	R	R^2	r	β	R	R^2	r	β	R	R^2
ขั้นที่ 1: ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล												
เจตคติ	.67	.65*			.78	.78*			.53	.39*		
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.34	.04	.67	.45	.38	-.01	.78	.61	.46	.26*	.57	.32
ขั้นที่ 2: ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน												
เจตคติ	.67	.28*			.78	.44*			.53	.10		
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.34	-.02			.38	.02			.46	.19*		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.79	.62*	.82	.67	.79	.46*	.83	.69	.75	.64*	.79	.62
ขั้นที่ 3: ความโน้มเอียงทางจริยธรรม												
เจตคติ	.67	.21*			.78	.25*			.53	-.05		
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.34	-.08			.38	-.05			.46	.08		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.79	.52*			.79	.40			.75	.48*		
ความโน้มเอียงทางจริยธรรม	.69	.26*	.84	.71	.75	.34*	.87	.76	.75	.42*	.83	.69
ขั้นที่ 4: พฤติกรรมจากคำรายงาน												
เจตคติ	.67	.15*			.78	.20*			.53	-.06		
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	.34	-.04			.38	-.03			.46	.10		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.79	.42*			.79	.25*			.75	.41*		
ความโน้มเอียงทางจริยธรรม	.69	.20*			.75	.30*			.75	.38*		
พฤติกรรมจากคำรายงาน	.69	.26*	.86	.74	.74	.30*	.89	.79	.56	.20*	.85	.72

ที่มา: ดัดแปลงจาก Beck และ Ajzen (1992: 295)

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า ในชั้นที่ 1 เจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของเจตนาได้ระหว่างร้อยละ 33 ถึงร้อยละ 61 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงส่วนใหญ่ไม่สามารถทำนายเจตนาได้สักวันพฤติกรรมการโกหก

ในชั้นที่ 2 การเพิ่มตัวแปรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ทำให้หน้าหนักการทำนายของเจตคติลดลงทุกพฤติกรรม การเพิ่มตัวแปรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมนี้สามารถเพิ่มการทำนายเจตนาได้อย่างมีนัยสำคัญในทุก ๆ พฤติกรรม สัดส่วนของความแปรปรวนอยู่ในช่วงระหว่าง 62-69% เพิ่มขึ้นจากการวิเคราะห์ในชั้นที่ 1 ประมาณ 8-29% ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเจตนาในการทำพฤติกรรมได้รับอิทธิพลอย่างมากจากความเชื่อเกี่ยวกับอุปสรรคและโอกาสในการกระทำพฤติกรรม

ในชั้นที่ 3 พบว่าความโน้มเอียงทางจริยธรรมเพิ่มการทำนายเจตนาได้พอประมาณโดยเพิ่มการอธิบายความแปรปรวนของเจตนาได้ขนาดปานกลาง (3-7%)

ในชั้นที่ 4 พฤติกรรมจากคำรายงานเกี่ยวกับการกระทำในอดีตร่วมกับตัวแปรในชั้นที่ 3 เพิ่มการทำนายเจตนาได้เพียงเล็กน้อย

ผลการวิจัยในช่วงที่ 2 : การทำนายพฤติกรรม ปรากฏผลดังตารางที่ 8

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) และค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด (R^2) ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ใช้ในการทำนายพฤติกรรม

	การโกง				การขโมยของในบ้าน				การโกหก			
	r	β	R	R^2	r	β	R	R^2	r	β	R	R^2
ชั้นที่ 1: ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน												
เจตนา	.74	.65*			.48	.43*			.35	.30*		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.66	.11	.74	.55	.38	.05	.48	.23	.29	.08	.35	.12
ชั้นที่ 2: ความโน้มเอียงทางจริยธรรม												
เจตนา	.74	.40*			.48	.44*			.35	-.21		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.66	.05			.38	.05			.29	-.09		
ความโน้มเอียงทางจริยธรรม	.73	.41*	.79	.62	.24	-.02	.48	.23	.42	.82*	.62	.38
ชั้นที่ 3: การกระทำในอดีต												
เจตนา	.74	.06			.48	-.21			.35	-.42		
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	.66	.14			.38	-.13			.29	-.10		
ความโน้มเอียงทางจริยธรรม	.73	.34*			.24	.22			.42	.70*		
การกระทำในอดีต	.74	.37*	.82	.67	.43	.86*	.69	.48	.47	.60*	.80	.64

ที่มา: ดัดแปลงจาก Beck และ Ajzen (1992: 298)

* $p < .05$

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ในชั้นที่ 1 เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเจตนาเชิงพฤติกรรมสามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง 3 พฤติกรรม แต่การรับรู้การควบคุมไม่สามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ การเพิ่มตัวแปรความโน้มน้าวเชิงทางจริยธรรมสามารถเพิ่มสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจาก .35 เป็น .62 เฉพาะพฤติกรรมการโกหก ในขณะที่การเพิ่มตัวแปรการกระทำในอดีตช่วยให้การทำนายพฤติกรรมการชโมยของในร้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกับพฤติกรรมการโกหก ซึ่งผลที่ได้ชี้ให้เห็นว่าตัวแปรต่างๆ ในทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน อาจไม่พอเพียงในการใช้ทำนายพฤติกรรมไม่ซื่อสัตย์ แม้ว่าตัวแปรในทฤษฎีจะสามารถทำนายพฤติกรรมทั้ง 3 ได้ก็ตาม

Parker et al. (1992: 94-101) ได้ศึกษาการทำนายและทำความเข้าใจเจตนาในการละเมิดกฎจราจรในการขับรถ 4 ประการ คือ การขับรถขณะที่ปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดมีค่าสูงเกินกำหนด การขับรถเร็วเกินกำหนด การขับรถตามรถคันหน้าในระยะกระชั้นชิด และการแข่งในบริเวณที่เสี่ยงต่ออันตราย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ขับรถจำนวน 881 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ข้อคำถามที่ใช้ส่วนมากเป็นมาตรจำแนกความหมายมีคำตอบ 7 ช่วง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม มี 6 ข้อ มีข้อความปลายมาตร 2 ข้างว่า เป็นไปได้มาก-เป็นไปได้ไม่ได้อีก
2. การประเมินผลกรรมของการฝ่าฝืนกฎจราจร มี 6 ข้อเช่นกัน แต่ละข้อมีมาตรให้ประเมินโดยมีข้อความ 2 ปลายมาตรว่า ดี-เลว
3. ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง ให้ตอบกลุ่มอ้างอิงเด่นชัด 6 กลุ่ม บนมาตรเป็นไปได้อีก-เป็นไปได้ไม่ได้อีก
4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ให้ตอบกลุ่มอ้างอิง 6 กลุ่ม ข้างต้น บนมาตรเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย
5. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม วัดโดยใช้คำถาม 2 ข้อ ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินว่าเป็นการง่ายที่จะหลีกเลี่ยงการทำผิดกฎจราจร โดยถามในลักษณะสถานการณ์ทั่วไป และสถานการณ์จำเพาะ
6. เจตนาเชิงพฤติกรรม วัดโดยให้ผู้ตอบตอบคำถามเกี่ยวกับ
 - 6.1 ความเป็นไปได้ที่ท่านจะฝ่าฝืนกฎจราจรเมื่ออยู่ภายใต้เหตุการณ์ทั้ง 4 อย่าง

ข้างต้น

6.2 ความเป็นไปได้ที่งานจะฝ่าฝืนกฎจราจรในช่วง 12 เดือนข้างหน้า

ซึ่งการวัดเจตนาเชิงพฤติกรรมดังกล่าวนี้ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดช่วงการประมาณการเป็นร้อยละหรือกำหนดช่วงคะแนนคำตอบให้กลุ่มตัวอย่างตอบ

ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมสามารถเพิ่มการอธิบายความแปรปรวนของเจตนาเชิงพฤติกรรมในการละเมิดกฎจราจรทั้ง 4 อย่างข้างต้นได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการละเมิดกฎจราจรในการขับรถ บุคคลอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่บุคคลไม่สามารถควบคุมได้เต็มที่ เช่น แรงกดดันจากการจราจรบนท้องถนน ความรู้เกี่ยวกับข้อจำกัดความเร็วในการขับรถ สมรรถนะของยานพาหนะที่ใช้ เป็นต้น การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเจตนาสูงกว่าเจตคติต่อพฤติกรรม แสดงว่ากลุ่มอ้างอิงมีผลต่อการตัดสินใจที่จะทำหรือไม่ทำผิดกฎจราจรของกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้บุคคลที่รับรู้ว่าเขาสามารถควบคุมพฤติกรรมได้มากเท่าใด โอกาสที่เขาจะละเมิดกฎจราจรก็มีน้อยเท่านั้น

งานวิจัยที่นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลร่วมกับทฤษฎีอื่นในการทำนายและทำความเข้าใจในพฤติกรรมการบริโภคโลหิต

Zuckerman และ Reis (1978: 498-509) นำทฤษฎีของพิชไบน์ รูปแบบของ Schwartz (1973) และรูปแบบของ Snyder (1974) มาเปรียบเทียบ เพื่อศึกษาพฤติกรรม การบริโภคโลหิต รูปแบบของชเวอร์ตเป็นรูปแบบที่เน้นตัวแปรเกี่ยวกับปทัสถานส่วนบุคคล ได้แก่ ปทัสถานทางจริยธรรมหรือความโน้มเอียงทางจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อผลการกระทำนั้น ๆ อย่างมีเหตุผล ส่วนรูปแบบของ Snyder เป็นรูปแบบที่เน้นตัวแปรเกี่ยวกับการกำกับ การแสดงออกของตน (Self-monitoring) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่เรียนวิชาจิตวิทยาชั้น นำจำนวน 251 คน เป็นชาย 135 คน หญิง 116 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรที่สร้างจากรูปแบบของ Schwartz รูปแบบของ Snyder และทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ตัวแปรจากรูปแบบของ Schwartz

1.1 ปทัสถานทางจริยธรรม วัดโดยใช้มโนทัศน์ "ในความรู้สึกส่วนตัว ฉันมี

ความโน้มเอียงทางจริยธรรมที่จะบริจาดโลหิต ตามหน่วยรับบริจาค" ให้ตอบบนมาตร 9 ช่วง มีข้อความที่ปลายมาตรว่า เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

1.2 ความรับผิดชอบต่อการกระทำ วัดโดยคำถาม 28 ชื่อ เช่น

- "ถึงฉันจะได้รับการกระตุ้นให้บริจาดมาก-น้อยเพียงใด ฉันมักจะมี ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ฉันทำเสมอ"

- "ถ้าฉันมีเจตนาที่ดี แม้จะกระทำผิดต่อคนบางคน ฉันก็ไม่รู้สึกว่าเป็นตัวฉันเอง เป็นฝ่ายผิด" ข้อความปลายมาตร 4 ช่วงว่า เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

2. ตัวแปรจากรูปแบบของ Snyder วัดโดยคำถาม 25 ชื่อ บนมาตร ถูก-ผิด ตอบ ถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน เช่น

- "พฤติกรรมที่ฉันแสดงออกมักบ่งบอกถึงความรู้สึก, เจตคติ และความเชื่อที่แท้จริง ภายในของฉัน" ถ้าตอบว่าถูก แสดงว่า เป็นผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองต่ำ

- "ฉันอาจทำตนให้เป็นนักแสดงที่คิดหนึ่งได้" ถ้าตอบว่าถูก แสดงว่า เป็นผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองสูง

3. ตัวแปรจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล วัดตัวแปรจากทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล 3 ตัวแปร คือ เจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และเจตนาเชิงพฤติกรรม บนมาตร จำแนกความหมาย 9 ช่วง ซึ่งการวัดตัวแปรแต่ละตัวมีรายละเอียดดังนี้

3.1 เจตคติ วัดโดยให้ผู้ตอบตอบคำถามว่า "การบริจาดโลหิตที่หน่วยรับบริจาค เป็นสิ่งที่" มีข้อความ 2 ปลายมาตรว่า ดี-เลว, น่าพอใจ-ไม่น่าพอใจ, น่ากลัว-ไม่น่ากลัว

3.2 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดจาก "บุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญต่อฉันคิดว่า ฉันควรบริจาดโลหิตที่หน่วยรับบริจาค" คำตอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

3.3 เจตนาเชิงพฤติกรรม วัดโดยคำถามว่า "ฉันตั้งใจจะบริจาดโลหิตที่หน่วยรับบริจาค" ข้อความกำกับมาตร เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

ส่วนพฤติกรรมการบริจาดวัดภายหลังจากตอบแบบสอบถาม 2 สัปดาห์ โดยวัดจากรายชื่อผู้บริจาดโลหิต รวมทั้งผู้มีเจตนาจะบริจาดโลหิต แต่ถูกปฏิเสธเนื่องด้วยเหตุผลด้านสุขภาพของผู้บริจาด เช่น น้ำหนักไม่ถึงเกณฑ์ เจ็บป่วย ได้รับยาบางอย่าง เป็นต้น

ผลการวิจัยพบว่า เจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของเจตนาได้ 25% ปกีสถานทางจริยธรรม สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมี

นี้สำคัญแต่ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ ความรับผิดชอบต่อการกระทำจะมีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคก็ต่อเมื่อตัวแปรนั้นมีอิทธิพลผ่านทัศนคติทางจริยธรรม ส่วนการกำกับการแสดงออกของตน จะมีผลต่อพฤติกรรมก็ต่อเมื่อตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตน มีอิทธิพลผ่านเจตคติต่อพฤติกรรม นั่นคือ คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองสูง จะได้รับอิทธิพลของตัวชี้แนะในสถานการณ์มากกว่าคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองต่ำ ซึ่งมักแสดงพฤติกรรมตามความรู้สึกภายในมากกว่า ดังนั้น คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองสูง จึงมีความสอดคล้องระหว่างเจตคติและพฤติกรรมน้อยกว่าคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนเองต่ำ

งานวิจัยที่นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลร่วมกับองค์ประกอบทางจริยธรรมในการทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรม

องค์ประกอบความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคล (Personal Normative Beliefs) เป็นองค์ประกอบหนึ่งในรูปแบบเดิมของพีชไบน์ (1967) ที่นำมาใช้ร่วมกับเจตคติต่อพฤติกรรม และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรม ในปี 1970 ไอ์เซ็นและพีชไบน์พบว่าความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคลเป็นตัวแปรหนึ่งที่ประสบปัญหาในการนำไปใช้เป็นตัวแปรหลักในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคลทำหน้าที่คล้ายกับเจตนาเชิงพฤติกรรม จึงตัดตัวแปรดังกล่าวออกจากทฤษฎี แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่าในงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการช่วยเหลือ และนำความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคลไปใช้ในความหมายที่แสดงถึงความโน้มน้าวเชิงทางจริยธรรม (Moral obligation) ส่วนบุคคล โดยให้ตัวผู้ตอบเองเป็นแหล่งอ้างอิง และถามถึงทัศนคติของตัวผู้ตอบเองต่อการกระทำนั้น ๆ ซึ่งพบว่าในบริบทดังกล่าวความโน้มน้าวเชิงทางจริยธรรมสามารถช่วยในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่นงานวิจัยของ Pomazal และ Jaccard (1975) Zuckerman และ Reis (1978) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต งานวิจัยของ Schwartz และ Tessler (1972) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริจาคอวัยวะเพื่อใช้สำหรับการปลูกถ่ายทางกาย (รายละเอียดของงานวิจัยจะได้นำเสนอต่อไป) หรือนำมาใช้ในการอธิบายสถานการณ์ที่เกี่ยวกับจริยธรรม เช่น งานวิจัยของ Gorsuch และ Ortberg (1983) งานวิจัยของ Beck และ Ajzen (1991) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ต่างๆ

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ความโน้มน้าวเชิงทางจริยธรรมมักถูกนำมาใช้ร่วมกับตัวแปรอื่นใน

คายนี่ว่า เมื่อไรจึงจะนำองค์ประกอบทางจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น การที่ไอน์และพิชไบน์ไม่ได้นำตัวแปรนี้เข้ามาเป็นตัวแปรหลักของทฤษฎี ก็ดูสมเหตุสมผล เพราะถ้านำมาใช้เป็นตัวแปรหลักในการอธิบายพฤติกรรมทั่ว ๆ ไป อาจไม่ได้ช่วยในการทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ หรือช่วยในการทำนายเจตนาได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ พอจะสรุปได้ว่าการนำตัวแปรความโน้มเอียงทางจริยธรรมมาใช้ร่วมในการวิเคราะห์ ควรพิจารณาถึงพฤติกรรมหรือเงื่อนไขในสถานการณ์ที่ศึกษา ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมการช่วยเหลือ หรือเงื่อนไขเกี่ยวกับจริยธรรม ก็ควรนำตัวแปรดังกล่าวเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย

รายละเอียดงานวิจัยที่นำองค์ประกอบทางจริยธรรมร่วมกับตัวแปรอื่นในการทำนายและทำความเข้าใจพฤติกรรม

Schwartz และ Tessler (1972: 225-236) ได้นำรูปแบบของพิชไบน์ (1967) มาใช้อธิบายข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการวัดเจตคติต่อพฤติกรรม ซึ่งประเด็นที่มีการถกเถียงกัน คือ

1. การแสดงพฤติกรรมของบุคคล นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากเจตคติแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น โอกาส ความสามารถ บุคลิกภาพ ลักษณะทางชีวภาพ ปทัสถาน เป็นต้น
2. การศึกษาวิจัยที่ผ่านมายังมีแนวความคิดเกี่ยวกับเจตคติ และการวัดเจตคติที่ไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ไม่ได้วัดเจตคติต่อพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในสภาพความเป็นจริงเจตคติของบุคคล อาจแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา เนื่องจากมีเหตุการณ์แทรกซ้อนต่างๆ การลืม การปฏิเสธต่อการกระทำ นอกจากนี้ ทักษะ ความรู้ และทรัพยากรส่วนบุคคลก็มีอิทธิพลต่อเจตคติเช่นกัน
3. การประเมินผลกรรมของการกระทำและการวัดพฤติกรรมยังขาดความต่อเนื่อง ทำให้สิ่งนี้แนะในสถานการณ์ และแรงผลักดันต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อเจตคติที่ใช้เป็นตัวทำนายพฤติกรรม

รูปแบบของพิชไบน์ (1967) ถูกนำมาใช้เพื่อลดข้อโต้แย้งดังกล่าว โดยใช้รูปแบบของพิชไบน์ในการทำนายเจตนา และทำความเข้าใจพฤติกรรมการบริหารอวัยวะ เพื่อให้สำหรับการปลูกถ่ายในทางการแพทย์ โดยมีตัวแปรทำนาย คือ เจตคติต่อพฤติกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และความเชื่อเกี่ยวกับปทัสถานส่วนบุคคล ส่วนตัวแปรเกณฑ์ คือ เจตนาเชิงพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่าง

เป็นผู้ใหญ่ที่อยู่ในเมืองตะวันตกกลาง จำนวน 195 คน เป็นผู้ที่คอสมอดและเครื่องบิน 70 คน อีก 125 คน เป็นพนักงานองค์การโทรศัพท์ที่อยู่ในช่วงเวลาดำเนินงาน โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติต่อการปลูกถ่ายอวัยวะ โดยใช้เวลาในการตอบแบบสำรวจประมาณ 20-30 นาที

แผ่นแรกก่อนถึงแบบสอบถามจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการปลูกถ่ายอวัยวะต่าง ๆ ได้แก่ หัวใจ ไต ไชกระดูก, จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการปลูกถ่ายแต่ละประเภท, ผลที่ได้รับ, เกณฑ์ของผู้บริจาคและค่าใช้จ่าย โดยชี้แนะให้กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าทัศนคติที่ได้จากแบบสำรวจจะเป็นประโยชน์ต่อนโยบายการประชาสัมพันธ์ในอนาคต หลังจากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย

1. การวัดเจตคติต่อที่หมาย (Attitude toward the object) โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบความรู้สึกเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย จำนวน 14 ข้อบนมาตรา 7 ช่วง ซึ่งการถามลักษณะนี้ผลที่ได้ไม่ครอบคลุมความคิดเห็นของบุคคลทั่วไป เนื่องจากข้อกระทงที่สร้างขึ้นไม่ได้มีพื้นฐานจากความเชื่อที่ได้จากการใช้คำถามปลายเปิดในการกระตุ้นความเชื่อ คำถามทั้ง 14 ข้อนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความสอดคล้องภายใน (อัลฟา) เท่ากับ .87
2. การได้พบเห็นที่หมาย (Exposure to the object) โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบถึงแหล่งข้อมูลที่คุณเคยได้รับเกี่ยวกับการปลูกถ่าย ได้แก่ หนังสือพิมพ์หรือแมกกาซีน วิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อนสนิทหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการการปลูกถ่าย หรืองานวิจัยทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้รับจากโรงพยาบาล
3. การวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคล (Personal Normative Beliefs) เป็นการวัดทัศนคติส่วนบุคคล (Personal Norm) ต่อความโน้มเอียงทางจริยธรรม (Moral Obligation) ต่อการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย 6 ประเภท ดังนี้
 - ก. การบริจาคไตให้คนแปลกหน้า
 - ข. การบริจาคไตให้บุคคลใกล้ชิด
 - ค. การดำเนินการบริจาคหัวใจให้กับบุคคลใกล้ชิดก่อนที่คุณจะตาย
 - ง. การดำเนินการบริจาคหัวใจให้กับคนแปลกหน้าก่อนที่คุณจะตาย
 - จ. การบริจาคไขกระดูกให้กับคนใกล้ชิด
 - ฉ. การบริจาคไขกระดูกให้กับคนแปลกหน้า

โดยข้อความตามเงื่อนไข 6 ประเภทข้างต้น อยู่บนมาตรา 7 ช่วง ยกตัวอย่างเช่น

3.1 ถ้าบุคคลใกล้ชิดท่าน (พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง) ต้องการการปลูกถ่ายไต และท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีความเหมาะสมที่จะบริจาค ท่านมีความโน้มเอียงทางจริยธรรมที่จะบริจาคหรือไม่

โน้มเอียงที่จะไม่บริจาค	ไม่มีความโน้มเอียง					โน้มเอียงที่จะบริจาค	
-1	0	1	2	3	4	5	

3.2 ในความรู้สึกส่วนตัวเกี่ยวกับความโน้มเอียงทางจริยธรรมต่อการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย ท่านคิดว่าเป็นการกระทำที่ควรทำหรือไม่ควรทำ (บนมาตร 7 ช่วง เช่นเดียวกับข้อ 3.1)

4. การวัดเจตคติต่อการกระทำ (Attitude toward the act) โดยคำถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามในแต่ละประเภทของการบริจาคอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย ประเภทละ 3 ข้อ เช่น

การบริจาคไตให้แก่คนแปลกหน้าเป็นสิ่งที่

	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ใช่ทั้ง 2 อย่าง	น้อย	ปานกลาง	มาก	
ค่าหนี								ชกข้อ่ง
ด								เลว
ไม่พอใจ								พอใจ

5. การวัดความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทางสังคม (Social Normative Beliefs)

โดยคำถามว่า

บุคคลที่มีความสำคัญต่อท่าน คิดว่าท่านมีความโน้มเอียงที่จะบริจาคหรือไม่

โน้มเอียงที่จะไม่บริจาค	ไม่มีความโน้มเอียง					โน้มเอียงที่จะบริจาค	
-1	0	1	2	3	4	5	

6. การวัดการรับรู้ถึงผลเสียของการบริจาค เป็นตัวแปรภายนอกที่ผู้วิจัยคาดว่าน่าจะมีผลต่อเจตนา จึงนำมาร่วมวิเคราะห์ด้วย โดยให้ผู้ตอบตอบคำถามว่า "การบริจาคอวัยวะก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากเพียงใด?" บนมาตรวัดความเจ็บปวด 10 ช่วง เป็นมาตรวัดความเจ็บปวดจากการสูญเสียเลือด และการผ่าตัดใหญ่ที่เกิดจากการบริจาค และถามว่า ในการบริจาคอวัยวะ ท่านต้องสูญเสียเวลางานหรือเวลาที่อยู่บ้านเป็นเวลา 2-3 สัปดาห์, 1 สัปดาห์ หรือเพียง 24 ชม. บนมาตร 7 ช่วง

7. การวัดเจตนาเชิงพฤติกรรม โดยการถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบความตั้งใจในการบริจาค บนมาตร 7 ช่วง จำนวน 6 ข้อ เช่น

ถ้าบุคคลแปลกหน้าต้องการการปลูกถ่ายไขกระดูก และท่านเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการบริจาค ท่านจะบริจาคไขกระดูกหรือไม่?

ไม่บริจาคแน่นอน	ตัดสินใจไม่ได้					บริจาคแน่นอน	
0	1	2	3	4	5	6	

นอกจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรภายนอกอื่นได้แก่ เจตคติต่อที่หมายการได้พบเห็นที่หมายกับเจตนาเชิงพฤติกรรมแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาตัวแปรภายนอกอื่น ๆ เช่น อายุ เพศ ศาสนา ร่วมด้วย

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามข้างต้นปรากฏดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ของความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคล (NB_p), เจตคติต่อการกระทำ (A-act) และความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทางสังคม (NB_s) กับเจตนาเชิงพฤติกรรม (BI)

ชนิดของการ บริจจาคเพื่อการปลูกถ่าย	NB _p - BI		A-act - BI		NB _s - BI		R	R ²
	r	β	r	β	r	β		
ไต								
- คนใกล้ชิด	.62	.54***	.41	.24***	.22	.10	.67	.45
- คนแปลกหน้า	.63	.48***	.49	.27***	.29	.11*	.69	.47
หัวใจ								
- คนใกล้ชิด	.69	.53***	.51	.26***	.42	.15**	.75	.56
- คนแปลกหน้า	.73	.53***	.59	.27***	.44	.12*	.77	.60
ไขกระดูก								
- คนใกล้ชิด	.64	.48***	.44	.25***	.46	.21***	.71	.51
- คนแปลกหน้า	.71	.48***	.54	.30***	.43	.23***	.77	.60

ที่มา: ดัดแปลงจาก Schwartz และ Tessler (1972: 231)

สหสัมพันธ์ทุกคู่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001, N = 195

* p < .05, ** p < .01, *** p < .001

จากตารางที่ 9 แสดงว่าเจตนาเชิงพฤติกรรมถูกกำหนดโดยความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคล เจตคติต่อการกระทำ และความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทางสังคม และเมื่อพิจารณาค่าน่าหนักการทํานายพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคลสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้หนักแน่นกว่าเจตคติต่อการกระทำ และความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทางสังคม แสดงว่า ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคลเป็นตัวทำนายเจตนาและพฤติกรรมที่สำคัญที่สุดที่ไม่ควรตัดออกจากรูป

แบบการวิเคราะห์ นอกจากนี้เจตคติต่อการกระทำ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงทางสังคม และ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงส่วนบุคคล ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ เฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 50

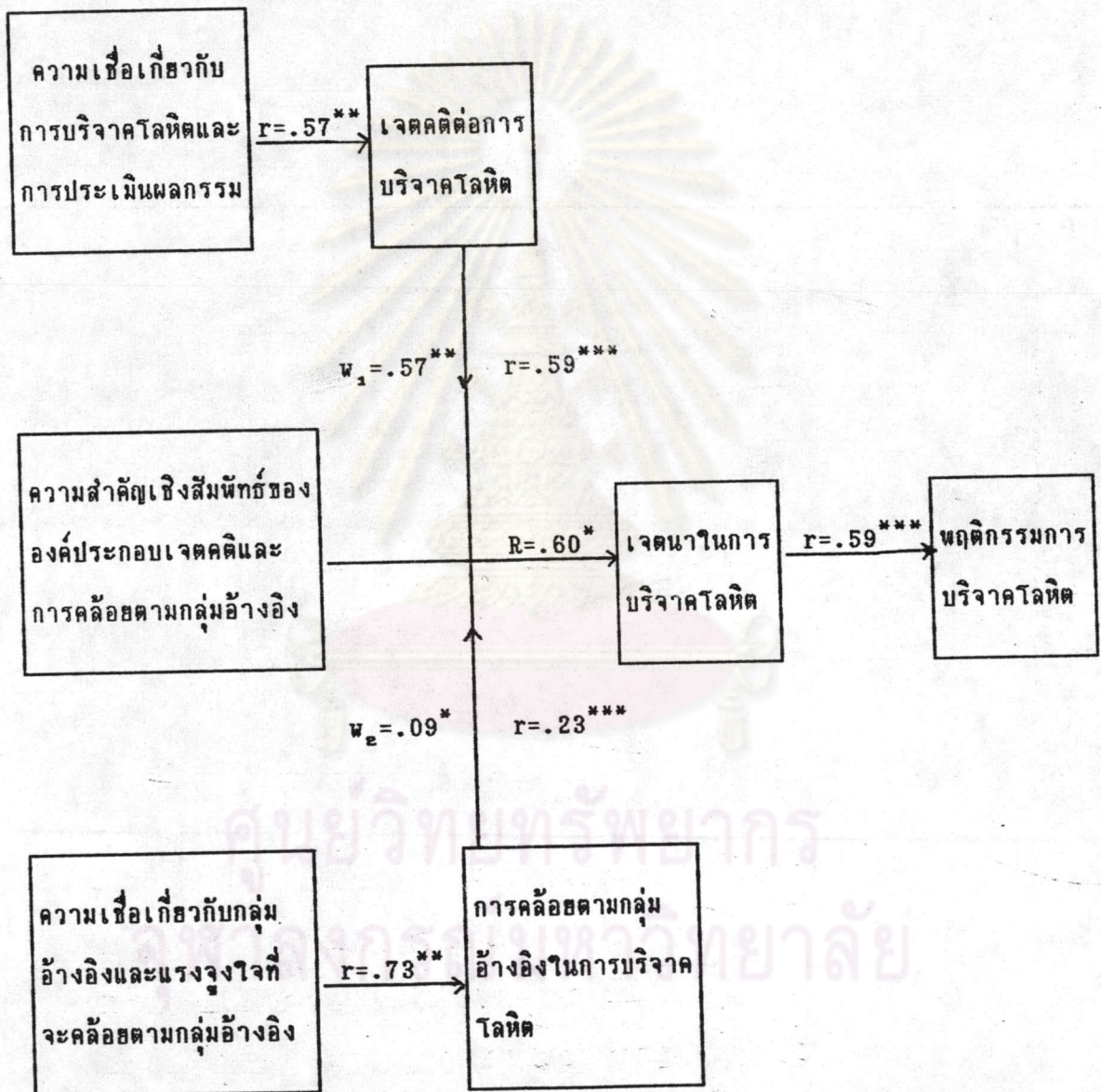
Pomazal และ Jaccard (1976: 317-326) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริจจาคโลหิต โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ เจตคติและเจตนาในการบริจจาคโลหิตของนักศึกษาและบุคคล ที่ได้อาศัยอยู่ในมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ จำนวน 270 คน เป็นชาย 55% หญิง 45% อายุโดยเฉลี่ย 19.5 ปี เป็นผู้บริจจาคโลหิต 61% เป็นโปรแตสแตนต์ 48% ชาวคาทอลิก 34% ชาวยิว 12% มา จากชนชั้นต่ำ 18% ชนชั้นกลาง 69% และชนชั้นสูง 11% ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ดังกล่าว ได้มาจากการกระตุ้นความเชื่อจากกลุ่มตัวอย่างในชั้นสร้างมาตรฐาน โดยให้กลุ่มตัวอย่าง 38 คน ที่เคยบริจจาคโลหิตและไม่เคยบริจจาคโลหิตจำนวนกลุ่มละ 19 คน ตอบแบบสอบถามปลาย เปิด ได้ความเชื่อเด่นชัดที่มีความถี่สูง 10 ความเชื่อและแหล่งอ้างอิงเด่นชัดที่มีความถี่สูง 6 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตนา กับพฤติกรรมมีค่า $.46$ ($p < .01$) กลุ่มตัวอย่างบางคน มีเจตนาจะบริจจาคโลหิต แต่ถูกปฏิเสธจากหน่วยรับบริจาค เนื่องจากไม่ผ่านเกณฑ์ด้านสุขภาพ ซึ่ง หากนำข้อมูลพฤติกรรมของคนเหล่านี้ไปปรับเป็นว่าได้บริจาคด้วย ค่าสหสัมพันธ์จะเพิ่มจาก $.46$ เป็น $.52$ และในกลุ่มตัวอย่างบางคนที่มีเจตนาจะบริจจาคโลหิตแต่ถูกปฏิเสธจากหน่วยรับบริจาค เนื่องจากมีผู้มาบริจาคมากเกินไป จึงไม่มีสถานที่เพียงพอที่จะให้ความสะดวกในการบริการ หาก ปรับข้อมูลของคนเหล่านี้ว่าได้เป็นผู้บริจาคด้วย ค่าสหสัมพันธ์จะเพิ่มจาก $.52$ เป็น $.59$ ค่า สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรทำนายคือเจตติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงกับตัวแปรเกณฑ์คือ เจตนาในการบริจจาคโลหิต มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $R = .64$ ($p < .01$) ในผู้ที่ สามารถบริจจาคโลหิต มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $R = .38$ ($p < .01$) ในผู้ที่ไม่ สามารถบริจจาคโลหิต และ $R = .60$ ($p < .01$) เมื่อวิเคราะห์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

นอกจากนี้ Pomazal และ Jaccard ได้ศึกษาตัวแปรทำนายเพิ่มอีก 1 ตัว คือ ความ โน้มเอียงทางจริยธรรม พบว่าเจตติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความโน้มเอียงทางจริยธรรม ร่วมกันทำนายเจตนาในการบริจจาคโลหิตอย่างมีนัยสำคัญ $R = .69$

ผลการวิจัยที่แสดงถึงความสำคัญของตัวแปรต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล แสดงดังภาพที่ 5

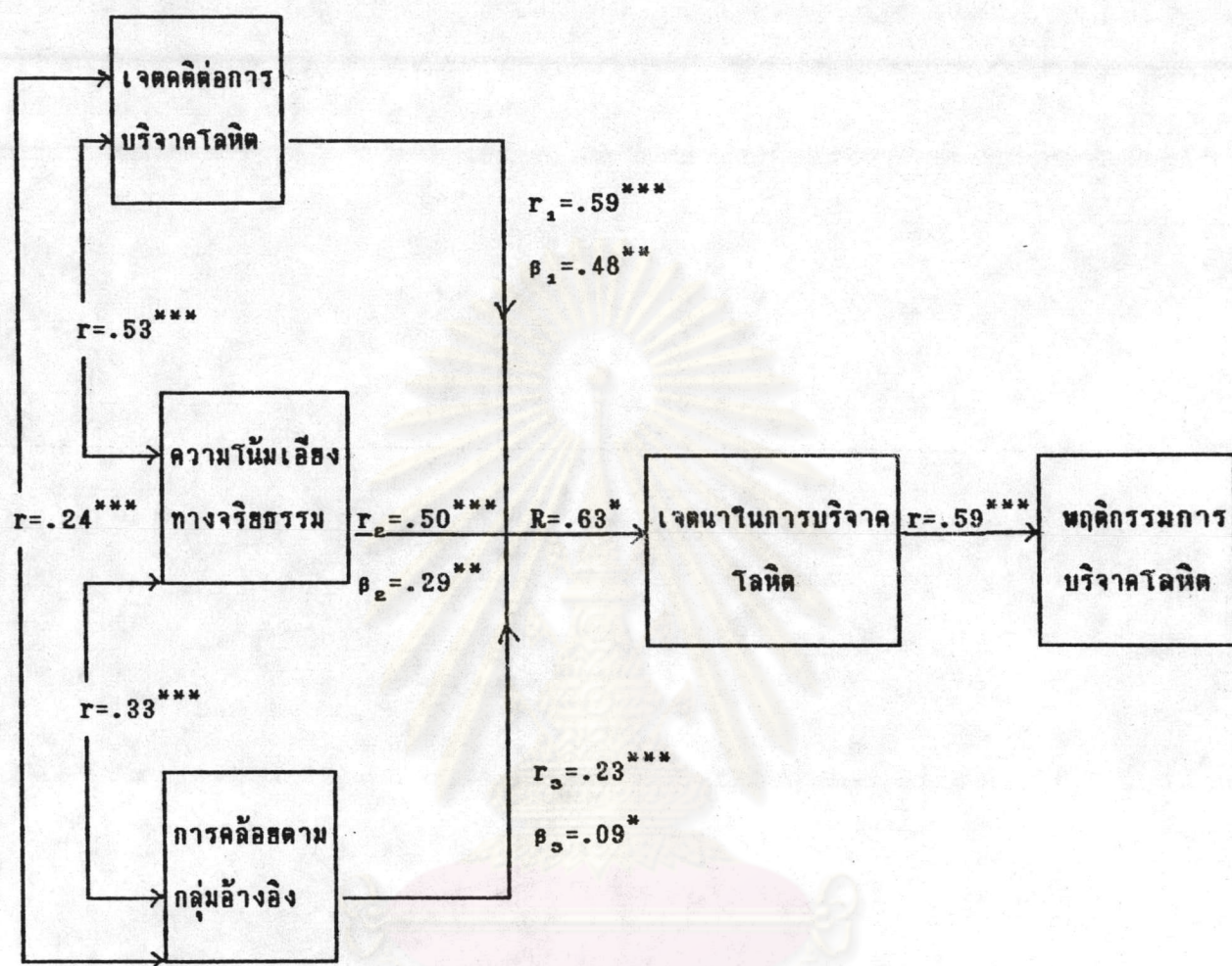
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและความโน้มเอียงทางจริยธรรม แสดงดังภาพที่ 6

จากผลการวิเคราะห์ที่ความเชื่อพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบทางลบสามารถจำแนกผู้ที่มีเจตนา และไม่มีเจตนาในการบริจาคโลหิตได้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 10

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล จากการศึกษาการทำนายเจตนาและการทำความเข้าใจพฤติกรรมการบริจาคโลหิต (Pomazal และ Jaccard 1976: 322)

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

ภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลและความโน้มเอียงทางจริยธรรม จากการศึกษาจากการทำงานอาสาเจตนาและทำความเข้าใจพฤติกรรม การบริจาควอลิต (Pomazal และ Jaccard 1976: 322)

ตารางที่ 10 มีชดิมเลขคณิตของคะแนนความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบจากการบริจาคโลหิต และการประเมินผลกรรมของผู้ที่มีเจตนาจะบริจาคโลหิตกับผู้ที่มีเจตนาจะไม่บริจาคโลหิต

ความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบ จากการบริจาคโลหิต	มีชดิมเลขคณิตของ คะแนนความเชื่อ ^a (เป็นไปได้ - เป็นไปไม่ได้)		มีชดิมเลขคณิตของ การประเมินผลกรรม ^b (ดี - เลว)	
	เจตนา จะบริจาค (n= 155)	เจตนา จะไม่บริจาค (n= 101)	เจตนา จะบริจาค (n= 155)	เจตนา จะไม่บริจาค (n= 101)
	1. เกิดความเจ็บปวด	-1.26*	-0.45	-0.92
2. ทำให้ฉันได้พบปะบุคคลที่เป็น มิตร	1.16	0.70	2.28	2.19
3. รู้สึกพึงพอใจตนเอง	2.21	1.64	2.43	2.28
4. มีหลักประกันในการได้ใช้ โลหิตฟรีในอนาคต	1.77	1.26	2.35	1.77
5. ได้ช่วยเหลือบุคคลอื่น	1.77	1.16	2.14	1.85
6. เกิดความวิตกกังวล	-0.90*	-0.02	-1.13	-1.37
7. เกิดความรู้สึกสับสน	-1.86	1.16	0.73	0.50
8. รู้สึกอ่อนเพลีย	-0.21*	0.62	-0.88	-1.13
9. เสียเวลามาก	-1.43**	-0.47	-1.17	-1.31
10. รู้สึกวิ่งเวียนเป็นลม	-1.06***	0.12	-1.36	-1.56

ที่มา: ดัดแปลงจาก Pomazal และ Jaccard (1976: 323)

^a พิสัยคะแนนที่เป็นไปได้จาก -3 ผ่าน 0 ไปถึง +3

* p<0.10, ** p<0.05, *** p<0.01

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มที่มีเจตนาจะบริจาคโลหิตและมีเจตนาจะไม่บริจาคโลหิตมีความเชื่อไม่แตกต่างกันว่าการบริจาคโลหิตนำผลกรรมทางบวกมาให้ และผู้ที่มีเจตนาจะบริจาคโลหิตมีความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมจากการบริจาคโลหิตที่เป็นผลกรรมทางลบแตกต่างจากผู้ที่มีเจตนาจะไม่บริจาคโลหิต สำหรับการประเมินผลกรรม ทั้งสองกลุ่มตอบไม่แตกต่างกัน

ในปี 1983 Gorsuch และ Ortberg (1983: 1025-1028) ได้นำรูปแบบของนิชไบน์และไอเซ็นมาใช้ โดยการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงและความโน้มเอียงทางจริยธรรมต่อเจตนาเชิงพฤติกรรม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาผู้ใหญ่จากโรงเรียนโบสถ์ที่สอนในวันอาทิตย์ จำนวน 113 คน ประกอบด้วยเพศหญิงและเพศชาย ประมาณอย่างละครึ่ง อายุของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ย 42 ปี (ไม่มีผู้ใดอายุต่ำกว่า 18 ปี) วิธีการดำเนินการวิจัยคือ จัดให้มีเงื่อนไข 4 เงื่อนไข เป็นเงื่อนไขเกี่ยวกับจริยธรรม 2 เงื่อนไข (เงื่อนไขที่ 1, เงื่อนไขที่ 2) และเงื่อนไขที่ไม่เกี่ยวกับจริยธรรม 2 เงื่อนไข (เงื่อนไขที่ 3, เงื่อนไขที่ 4) ดังนี้

1. เงื่อนไขการชำระภาษี : ภายหลังจากได้รับการจ่ายภาษีเงินได้ของท่านในปี 1980 ทางรัฐส่งเงินคืนให้ท่านเกินไป 500 ดอลลาร์

2. เงื่อนไขวันอาทิตย์ : ท่านได้รับการเสนอให้ได้รับการเลื่อนตำแหน่งในที่ทำงาน แต่กลับพบว่าการได้รับตำแหน่งใหม่นี้มีเงื่อนไขว่า ท่านต้องทำงานในวันอาทิตย์ ซึ่งทำให้ท่านไม่สามารถไปโบสถ์ได้

3. เงื่อนไขงานเลี้ยง : เพื่อนของท่านเชื้อเชิญให้ท่านไปงานเลี้ยงที่บ้านในคืนวันศุกร์หน้า

4. เงื่อนไขการให้บริการที่เป็นรอง : แม้ว่าท่านจะวางแผนในการให้บริการที่น่าเชื่อถือเพียงใด แต่คืนก่อนที่ท่านจะไปให้บริการ ท่านเข้านอนดึก ทำให้นอนหลับไม่เพียงพอ ท่านจึงคิดว่าจะให้บริการได้ไม่ดีเท่าที่ท่านวางแผนไว้

ภายหลังจากให้กลุ่มตัวอย่างอ่านเงื่อนไขแต่ละเงื่อนไขแล้ว ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม โดยในแต่ละมาตราให้ตอบทั้ง 4 เงื่อนไขดังนี้

1. เจตนาเชิงพฤติกรรม คำถามมีว่า "ฉันควรคืนเงิน 500 ดอลลาร์ให้แก่รัฐบาล" คำตอบ เป็นไปได้-เป็นไปไม่ได้

2. เจตคติต่อพฤติกรรม วัดโดยให้กลุ่มตัวอย่างประเมินความรู้สึกต่อการกระทำในแต่ละ

เงื่อนไข บนมาตรฐานจำแนกความหมาย 3 มาตรฐาน (ดี-เลว, นำพาใจ-ไม่นำพาใจ, เห็นด้วย-คัดค้าน)

3. การรับรู้เกี่ยวกับความโน้มเอียงทางจริยธรรม วัดโดยใช้คำถามที่ว่า "ฉันมีความโน้มเอียงทางจริยธรรมที่จะคืนเงิน 500 ดอลลาร์ให้แก่รัฐบาล" คำตอบ เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย

4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง วัดโดยการถามว่า "บุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญสำหรับฉัน คิดว่าฉันควรคืนเงิน 500 ดอลลาร์ให้แก่รัฐบาล" คำตอบ ควร-ไม่ควร

ในการวัดทุกขั้นตอนวัดด้วยมาตร 7 ช่วง และเงื่อนไขถูกทำให้สมดุล (Counterbalance) เพื่อลดความลำเอียง

ผลการวิจัยพบว่า

เงื่อนไขที่ 1: องค์ประกอบความโน้มเอียงทางจริยธรรมสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้สูงกว่าเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

เงื่อนไขที่ 2: เจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความโน้มเอียงทางจริยธรรมสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยที่เจตคติ สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้สูงกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

เงื่อนไขที่ 3: ความโน้มเอียงทางจริยธรรมสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างไม่มีนัยสำคัญ

เงื่อนไขที่ 4: เจตคติ ร่วมกับความโน้มเอียงทางจริยธรรมสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ และเจตคติดีสัมพันธ์กับเจตนาเชิงพฤติกรรมสูงสุด

ซึ่งจากผลการวิจัยนี้พบว่า ในเงื่อนไขที่มีเรื่องจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลจะแยกแยะระหว่างความชอบของตนเองกับความถูกต้องตามหลักจริยธรรมออกจากกัน ถึงแม้งานวิจัยนี้จะพบว่าการวัดความโน้มเอียงทางจริยธรรมของบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นในการเพิ่มเข้าไปในรูปแบบของพีชไบนารีและไอเซ็น เพื่อใช้ทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เฉพาะในเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมเท่านั้น แต่ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมหรือไม่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ทั้งเจตคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงก็ยังสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้มาก

Vallerand et al. (1992: 98-109) ได้นำทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลมาใช้ในการศึกษาขอบเขตของพฤติกรรมจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 1,056 คน มีอายุระหว่าง 10-18 ปี ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับจริยธรรมของบุคคลในวงการกีฬา โดยให้กลุ่มตัวอย่างจินตนาการว่าในการแข่งขันกรีฑากรรมการตัดสินผิดให้คุณเข้าเส้นชัยเป็นอันดับ 3 ทั้ง ๆ

ที่คุณเข้าเส้นชัยเป็นอันดับ 4 และคุณเป็นผู้เดียวที่อยู่ในตำแหน่งที่เห็นว่าคู่แข่งคุณวิ่งชนะคุณเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อวัดจริยธรรม โดยกำหนดเป็น 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขที่คุณบอกความจริงที่เกิดขึ้นในการแข่งขันให้กรรมการทราบ และเงื่อนไขที่คุณทำเป็นเงิบเสีย โดยยอมรับการตัดสินที่ผิดพลาดของกรรมการ ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อคู่แข่งคุณ แบบสอบถามที่ใช้ในการวัดจริยธรรมทั้ง 2 เงื่อนไข ทุกข้อตอบบนมาตรา 4 ช่วง และผู้วิจัยชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่าข้อมูลที่ได้ถือเป็นความลับ

ผลการวิจัยพบว่า เจตคติทางตรงเป็นตัวทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้ดีกว่าการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงได้รับอิทธิพลจากความเชื่อเกี่ยวกับทัศนคติส่วนบุคคลที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมจริยธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงมีผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมจริยธรรม ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเข้าใจถึงสิ่งที่เป็นตัวกำหนดในการทำพฤติกรรมเป็นสิ่งจำเป็น ผู้ที่มีเจตคติทางบวกต่อพฤติกรรมจริยธรรม และมีความเชื่อว่าพฤติกรรมจริยธรรมจะนำไปสู่ผลกรรมทางบวก มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมจริยธรรมในตนเองเคียงกันถ้าบุคคลรับรู้ว่าคุณกลุ่มอ้างอิงหรือกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อเขายอมรับในการแสดงพฤติกรรมจริยธรรม บุคคลก็มีความปรารถนาที่จะทำตามความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความโน้มเอียงทางจริยธรรมที่มีอิทธิพลต่อเจตนาเชิงพฤติกรรม และเนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิต ซึ่งถือเป็นพฤติกรรมการช่วยเหลืออย่างหนึ่ง ผู้ศึกษาจึงขอตั้งสมมติฐานว่า ความโน้มเอียงทางจริยธรรมสามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ เป็นสมมติฐานข้อที่ 8

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไป คือ เพื่อศึกษาตัวแปรต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริจาคโลหิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามแนวทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาเจตคติต่อการบริจาคโลหิต การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และเจตนาเชิงพฤติกรรมในการบริจาคโลหิต ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง

2.1 ผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรมกับการประเมินผลกรรม กับเจตคติต่อการบริจาคโลหิต

2.2 ผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงกับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง กับการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

2.3 ผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมกับการรับรู้การควบคุมกับการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมในการบริจาคโลหิต

3. เพื่อศึกษาการนำเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไปทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมในการบริจาคโลหิต

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความโน้มเอียงทางจริยธรรมที่มีต่อเจตนาเชิงพฤติกรรมในการบริจาคโลหิต

5. เพื่อศึกษาการนำเจตนาเชิงพฤติกรรมไปทำนายพฤติกรรมการบริจาคโลหิต

6. เพื่อศึกษาการนำเจตนาเชิงพฤติกรรม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมไปทำนายพฤติกรรม

7. เพื่อศึกษาอิทธิพลของจำนวนครั้งที่เคยบริจาคโลหิตในอดีตที่มีต่อพฤติกรรมในการบริจาคโลหิต

8. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลของการกระทำ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุมระหว่างกลุ่มที่ระบุว่าไม่มีเจตนาจะบริจาคโลหิต กับกลุ่มที่ระบุว่าไม่มีเจตนาจะไม่บริจาคโลหิต และระหว่างกลุ่มที่บริจาคโลหิตกับกลุ่มที่ไม่บริจาคโลหิต

9. เพื่อเสนอแนะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนมีพฤติกรรมการบริจาคโลหิตมากขึ้น

คำจำกัดความ

1. พฤติกรรมการบริจาคโลหิต (B) หมายถึง การบริจาค-ไม่บริจาคโลหิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโอกาสข้างหน้าที่คุณ์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทยจะมีหน่วยเคลื่อนที่มารับบริจาคที่โรงเรียนของนักเรียน

2. เจตนาเชิงพฤติกรรม (I) หมายถึง ความตั้งใจที่จะบริจาคหรือไม่บริจาคโลหิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

3. เจตคติต่อพฤติกรรม (A_p) หมายถึง การประเมินการทำพฤติกรรมบริจาคโลหิตใน ทางบวกหรือทางลบของแต่ละบุคคล ซึ่งตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีวิธีวัด 2 วิธี คือ

3.1 การวัดเจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม โดยการประเมินความรู้สึกของบุคคลต่อ การกระทำพฤติกรรมการบริจาคโลหิต ในลักษณะดี-เลว หรือชอบ-ไม่ชอบ ด้วยมาตรจำแนก ความหมาย

3.2 การวัดเจตคติทางอ้อมต่อพฤติกรรม เป็นเจตคติที่วัดจากความเชื่อซึ่งถูกกำหนด โดยผลรวมของผลคูณระหว่างความหนักแน่นของความเชื่อเด่นชัดเกี่ยวกับผลของการกระทำหรือ ความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม (behavioral beliefs หรือ b_i) กับการประเมินผลกรรมหรือ ผลของการกระทำ (evaluation of consequences หรือ e_i) ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับ พฤติกรรมนี้จะเป็นตัวที่มีอิทธิพลต่อเจตคติทางตรงต่อพฤติกรรม โดยที่ผลรวมของผลคูณนี้เป็นคะแนน เจตคติทางอ้อมต่อพฤติกรรม ($\Sigma b_i e_i$) เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$A_p = f \left[\sum_{i=1}^n b_i e_i \right]$$

เมื่อ n คือจำนวนความเชื่อเกี่ยวกับผลกรรม

4. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลที่ว่า บุคคลส่วนมาก ที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่าเขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมการบริจาคโลหิตมากน้อยเพียงใด ซึ่ง ตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีวิธีวัด 2 วิธี คือ

4.1 การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง โดยการประเมินของบุคคลว่าบุคคล ส่วนมากที่มีความสำคัญต่อเขาคิดว่า เขาควรหรือไม่ควรทำพฤติกรรมการบริจาคโลหิต

4.2 การวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางอ้อม โดยการหาผลรวมของผลคูณระหว่าง ความเชื่อเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของตน (normative beliefs หรือ NB_i) กับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (motivation to comply หรือ MC_i)

ความเชื่อเกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มอ้างอิงต่อการกระทำของตน หมายถึงความเชื่อที่ว่า

แหล่งอ้างอิงหนึ่ง ๆ ประสงค์จะให้คนทำหรือไม่ทำพฤติกรรมการบริโภคโลหิตเพียงใด แหล่งอ้างอิง หมายถึง บุคคล หรือกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น เช่น พ่อ แม่ อาจารย์ หรือ เพื่อน ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิงนี้จะเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มคนที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าการวัดการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงทางตรง ซึ่งเป็นการวัดความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลส่วนมากที่มีความสำคัญสำหรับเขา

แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่า ตนต้องการทำตามแหล่งอ้างอิงแต่ละแหล่งต้องการให้คนทำเพียงใด

ผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อกับกลุ่มอ้างอิงกับแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง เขียนเป็นสมการได้ว่า

$$M = \sum_{j=1}^n SN_j = f [\sum_{j=1}^n NB_j, MC_j]$$

เมื่อ M คือจำนวนแหล่งหรือกลุ่มอ้างอิง

5. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (PBC) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่าเป็นการยากหรือง่ายที่จะทำพฤติกรรมการบริโภคโลหิต เป็นการสะท้อนจากประสบการณ์ในอดีตและการคาดคะเนปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวาง ซึ่งตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน มีวิธีวัด 2 วิธี คือ

5.1 การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางตรง โดยการประเมินความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถที่เขาจะควบคุมพฤติกรรมการบริโภคโลหิต

5.2 การวัดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม เป็นการวัดที่มีพื้นฐานจากความเชื่อเช่นเดียวกับ A_o และ SN โดยที่ผลรวมของผลคูณระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (C_o) กับการรับรู้การควบคุม (P_o) จะเป็นตัวกำหนดการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทางอ้อม (C_oP_o) โดยที่การรับรู้เกี่ยวกับการควบคุม หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่ามีปัจจัยควบคุมใดบ้างที่เป็นปัจจัยส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำพฤติกรรมการบริโภคโลหิต

ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม หมายถึง ความเชื่อเกี่ยวกับการมี หรือไม่มีทรัพยากรหรือโอกาสที่จำเป็นในการทำพฤติกรรมการบริโภคโลหิต ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมที่เป็นพื้นฐานของการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ซึ่งมีส่วนในการกำหนดเจตนาและพฤติกรรมนี้ อาจขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ

ที่เพิ่มหรือลดการรับรู้ความยากในการกระทำพฤติกรรมพฤติกรรมบววิชาลโหด

ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมกับความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุมสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$PBC = f \left[\sum_{k=1}^q C_k P_k \right]$$

เมื่อ q คือจำนวนปัจจัย

6. ความโน้มเอียงทางจริยธรรม หมายถึง ปทัสถานเชิงจริยธรรมส่วนบุคคล (Personal Moral Norms) ที่บุคคลใช้ในการพิจารณาว่า พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดี ถูก และควรทำ พฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิด และไม่ควรทำ และบุคคลมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการกระทำ หรือการปฏิเสธการกระทำนั้น ๆ ในการวิจัยนี้วัดเป็นความโน้มเอียงทางจริยธรรมต่อการบววิชาลโหด

7. ประสบการณ์การบววิชาลโหด หมายถึง ความถี่หรือจำนวนครั้งที่นักเรียนเคยบววิชาลโหดในอดีต

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงความเชื่อ เจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม เจตนา และพฤติกรรมการบววิชาลโหด ตามแนวทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกำลังศึกษาในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2538 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ในช่วงระหว่างวันที่ 1 มิ.ย. - 30 มิ.ย. 2538 ที่ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย มารับบววิชาลโหดที่โรงเรียนของนักเรียน

ตัวแปรในการศึกษา

1. การใช้ A_0 , SN และ PBC ทำนาย I
 - 1.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ A_0 , SN และ PBC
 - 1.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ I
2. การใช้ A_0 , SN, PBC และความโน้มเอียงทางจริยธรรม ทำนาย I
 - 2.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ A_0 , SN, PBC และความโน้มเอียงทางจริยธรรม
 - 2.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ I
3. การใช้ I ทำนาย B
 - 3.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ I
 - 3.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ B
4. การใช้ PBC และ I ทำนาย B
 - 4.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ PBC, I
 - 4.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ B
5. การใช้ PBC, I และ B_0 ทำนาย B
 - 5.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ PBC, I และ B_0
 - 5.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ B
6. ลักษณะความแตกต่างของค่ามัธยฐานเลขคณิตระหว่างกลุ่ม
 - 6.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กลุ่มที่มีเจตนาจะบริจาคโลหิต กับกลุ่มที่ไม่มีเจตนาจะไม่บริจาคโลหิต และกลุ่มที่บริจาคโลหิตกับกลุ่มที่ไม่บริจาคโลหิต
 - 6.2 ตัวแปรตาม ได้แก่
 1. ความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ (b_1)
 2. การประเมินผลของการกระทำ (e_1)
 3. ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง (NB_1)
 4. แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (MC_1)
 5. ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม (C_1)
 6. การรับรู้การควบคุม (P_1)

สมมติฐานในการวิจัย

1. เจตคติทางตรงต่อพฤติกรรมมีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลรวมของผลคูณของความเชื่อเกี่ยวกับผลกระทบ และการประเมินผลกระทบเกี่ยวกับการบริจาดโลหิต
2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง มีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลรวมของผลคูณของความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง และแรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง
3. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม มีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลรวมของผลคูณของความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุมและการรับรู้การควบคุม
4. เจตคติทางตรงของนักเรียนต่อการบริจาดโลหิต มีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกกับเจตนาเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของนักเรียนในการบริจาดโลหิต มีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกกับเจตนาเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
6. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีสหสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกกับเจตนาเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
7. เจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมในการบริจาดโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
8. เจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และความโน้มเอียงทางจริยธรรม สามารถทำนายเจตนาเชิงพฤติกรรมในการบริจาดโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
9. เจตนาเชิงพฤติกรรม สามารถทำนายพฤติกรรมการบริจาดโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
10. เจตนาเชิงพฤติกรรมและการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม สามารถทำนายพฤติกรรมการบริจาดโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
11. เจตนาเชิงพฤติกรรม การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และจำนวนครั้งที่เคยบริจาดโลหิตในอดีตสามารถทำนายพฤติกรรมการบริจาดโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
12. กลุ่มที่มีเจตนาจะบริจาดโลหิตกับกลุ่มที่ไม่มีเจตนาจะไม่บริจาดโลหิต มีความเชื่อเกี่ยว

กับผลของการกระทำ การประเมินผลของการกระทำ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

13. กลุ่มที่บริจาคโลหิตกับกลุ่มที่ไม่บริจาคโลหิต มีความเชื่อเกี่ยวกับผลของการกระทำ การประเมินผลของการกระทำ ความเชื่อเกี่ยวกับกลุ่มอ้างอิง แรงจูงใจที่จะคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ความเชื่อเกี่ยวกับการควบคุม และการรับรู้การควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย